

OSMANLI DEVLETİ'NİN SON DÖNEMLERİNDE SEYLAN ADASI MÜSLÜMANLARI İLE MÜNASEBETLER

RELATIONS WITH CEYLON ISLE MUSLIMS IN THE LATE PERIOD OF OTTOMAN EMPIRE

Durmuş AKALIN*

Özet

Seylan Adası bulunduğu stratejik konumu itibarıyla son derece önemli bir yerdedir. Ada sadece konumu itibarıyla değil üzerinde yaşayan çok sayıda Müslüman olması bakımından da dikkat çekicidir. Hem konumu hem de çok sayıda Müslümanın yaşamasından dolayı XIX. yüzyılın sonlarına doğru hilafet vurgusunun her geçen gün güçlendiği Osmanlı Devleti, adayla irtibatı zorunlu görmüştür. Yüzyılın başında bu bölgelerle çok da irtibatlı olmayan Osmanlı Devleti Abdülaziz devrinden itibaren münasebetlerini arttırmıştır. Bu ilgi daha sonra II. Abdülhamid'in İslamcılık politikasına destek olmuştur. Aynı zamanda Hindistan üzerinde bir hâkimiyet kurmuş olan İngilizlerle münasebetler üzerine etki etmiştir. Seylan Müslümanlarının en mühim meseleleri çoğu zaman İstanbul'a aksettği gibi Osmanlı Devleti'nin zor zamanlarında Seylan Müslümanları çeşitli yardımlarda bulunarak destek sunmuşlardır. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin başarısıyla sevinen Seylanlı Müslümanlar, 1911-1912 Trablusgarb Savaşı esnasında Osmanlı Devleti için dualar ettikleri gibi maddi yardımlarda da bulunmuşlardır. Bu araştırma ile Osmanlı Devleti ve Seylan arasındaki münasebetler Osmanlı Arşivlerine yansıdığı ekseninde ele alınarak gösterilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar arada uzak mesafeler olsa da her iki bölgede yaşayan insanların kaynaşmaları ve yardımlaşmaları tespit edilmek istenmiştir. Aynı zamanda araştırma, II. Abdülhamid dönemi politikalarının Seylan üzerinde bir tesiri olup olmadığını varsa ne ölçüde gerçekleştiğini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Seylan, Osmanlı Devleti, II. Abdülhamid, Sri Lanka, Hindistan.*

Abstract

The Ceylon Isle is in an extremely important place as its strategic location. This island is striking not only as its location but also in point of many Muslim living on the island. Towards the end of 19th century, both its location as well as a large number of Muslims living had necessitated the contact with the island in order to the Ottoman Empire that its caliphate emphasis had grown stronger day after day. At the beginning of the century, the Ottoman Empire, which is not much connection with these regions, had increased its relations since Abdulaziz period. Later, this involvement had also supported the politics of Islamism of Abdulhamid II and had affected on relations with British that established a dominance over India at the same time. In difficult times of the Ottoman Empire, the most important issues of Ceylon Muslims as often being reflected to Istanbul is that they had provided support favouring the various assists. In 1897 Ottoman-Greek War, the Ceylon Muslims, who were pleased with the success of the Ottoman Empire, had made the financial assists as they had prayed for the Ottoman Empire during the 1911 - 1912 Tripoli War. With this research, the relations between the Ottoman Empire and Ceylon had tried to be shown by taking as far as reflected in the Ottoman archives. Although there are the distances between them, the solidarity and the cohesion of people, who lived in each of two places, had tried to be identified. At the same time, this research has examined that whether the policies of the period of Abdulhamid II has an effect on the Isle of Ceylon or not, or that to what extent has occurred if there is effect on the Isle.

Key words: *Ceylon, Ottoman Empire, Abdulhamid II. Sri Lanka, India.*

*Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, dakalin@pau.edu.tr.

Giriş

Hint Müslümanları ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin başlangıcı XV. yüzyıla kadar iner. Sultan III. Muhammed Şah (1463-1482) zamanında arada ilişkiler olduğu görülmektedir.¹ Osmanlı Devleti'nin Hindistan ve Hint Müslümanları ile temaslarında bu bölgelere sokulmaya çalışan Portekizliler ile mücadele önemli bir rol oynamıştır.² Bunun yanında Hint Müslümanları kendi iç çekişmelerinde ve rekabetlerinde devrin en güçlü devletlerinden olan Osmanlı Devleti ve Kanuni Sultan Süleyman'dan zaman zaman yardım istemişlerdir.³ Gerçi Hindistan'da Türk varlığı çok eski tarihlere dayanmaktadır. Timur İmparatorluğu, onun ölümünden sonra çok çabuk dağılacak Hindukuş'un kuzeyinde Timur'un soyundan kimse kalmayacaktı. O sırada soyun tek güçlü üyesi Babür'ü Özbekler, yurtlarından çıkartacak o da Hindistan'da bir devlet kuracaktı.⁴ Osmanlılar ve Babürlülerin ilk düzenli diplomatik münasebeti ise Şah Cihan (1627-58) tarafından başlatılmıştır.⁵ Bundan sonra da aradaki münasebetler zaman içinde devam etmiş ancak Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde oluşu ve Hindistan'daki İngiliz varlığı ilişkilerin derinleşmesini engellemiştir.

Osmanlı Devleti XIX. yüzyıl başında son derece sıkıntılı bir evreye girdi. Bir yandan Osmanlı-Rus savaşlarının getirdiği tahrip edici sonuçlar bir yandan da Osmanlı devlet yapısı da dâhil olmak üzere Batı'yı örnek alan çok yönlü bir değişimden geçiliyordu. Bu gelişmeler arasında III. Selim, IV. Mustafa ve II. Mahmud dönemini kapsayan hızlı bir kabuk değiştirme dönemi, durumu daha da nazik hale getirdi. Sık sık sosyal, ekonomik ve başka nedenlerle çıkan isyanlar ise işleri daha da güçleştiren başka bir faktör olarak kendini dayatıyordu. Tüm bu değişim ve dönüşüm süreçleri içinde Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı ile bir rahatlama imkânı yakaladı. Abdülmecid ve Abdülaziz dönemlerinin II. Mahmud döneminin mirasını reddetmeden süreci devam ettirileriyle görece huzurlu geçen bu evre, Osmanlı Devleti'nin kendini toparlaması için belli bir süre kazandırdı. Ne var ki kurulan düzen pamuk ipliğine bağlanmış vaziyetteydi. Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve ardından muhtemel bir suikasta kurban gidişi, bunu takiben V. Murad'ın tahta çıkışı ve hızlı inişi XIX. yüzyılın başında görülen kaotik ortama geri dönüldüğünü gösteren işaretlerdi. Yüzyılın başında dağınık durumu merkezîyetçi tavrı ve sert tutumuyla kontrol altına alan II. Mahmud yerini yüzyılın sonuna doğru bu defa II. Abdülhamid'e bırakacaktı. O da II. Mahmud gibi merkezi bir siyaset takip edecek devlet adamlarının etkin olduğu önceki dönemi yavaş yavaş tasfiye etmeye başlayacaktı.

II. Mahmud dönemindeki toparlanma Osmanlı Devleti'nin merkezden uzak kısımlarının kontrolü üzerine yoğunlaşsa da II. Abdülhamid dönemindeki

1 Salih Pay, "Indian Muslims, Ottoman Empire and Caliphate during Colonial Period", *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 6, No. 2, 2015a, s. 285.

2 Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, Cilt 2, TTK Basımevi, Ankara, 1987, s. 33.

3 Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., s. 39-40.

4 Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, *Vekayi Babur'un Hatıratı*, Çev. Reşit Rahmeti Arat, *Tarihi Özeti Yazan*, Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., s. 24.

5 Savaş Sertel, "Arşiv Belgelerine Göre İnönü Döneminde Türkiye-Hindistan İlişkileri (1938-1950)", *Turkish Studies*, Volume 10/2, Ankara, Winter 2015, s. 854.

merkezileşme Osmanlı Devleti'nin sınırlarını da aşan bir boyutu kapsıyordu. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve sonrasındaki gelişmelerin bir bakıma bu siyaseti Osmanlı Devleti'ne dayattığı da söylenebilirdi. Bu dönemdeki yaklaşım, İslamcılık ya da Ümmetçilik politikasıyla dünyanın birçok noktasındaki Müslümanlarla ilgilenmeyi gerektiriyordu. Bu kapsamda Afrika ve Asya'nın birçok noktasında yaşayan Müslümanlarla daha sıkı iletişime geçildi ve irtibatlar artırıldı. Bu politikayla birlikte Hindistan'ın güneyinde bir adada yaşayan Seylan Müslümanları dikkat çeken topluluklardan oldu. Hem buldukları stratejik mevki hem de çok sayıda Müslümanın burada yaşıyor oluşu Seylan Müslümanlarını önemli kılıyordu.

Seylan Müslümanlarının yaşadığı bu ada, Hindistan'ın güney doğusunda yer alıyordu. Arazinin kuzey yarısı nispeten alçak alanlar ve hafif dalgalı düzlüklerden meydana gelirken güney yarısında yükselti artıyordu. Hâkim iklim tropikal muson iklimiydi; ancak adanın tamamı muson yağmurlarından aynı dönemde etkilenmezdi.⁶ Müslümanlara ait ilk coğrafya eserlerinde Serendib adıyla anılan ve XIII. yüzyıldan itibaren Seylan olarak tanınan adada halkın çoğunluğu Hindistan kökenli Hint-Ari Sihalilerden oluşuyordu.⁷ Morolar denilen Müslümanlar, adanın doğu kesimlerinde yoğunlaşmakla birlikte ülkenin her yerinde dağılmış durumda Sihalili ve Tamil topluluklarıyla birlikte yaşamaktaydılar.⁸ Seylan Adası, gerek dini gerekse de siyasi olaylar ve coğrafi yakınlığı nedeniyle Hindistan ana karası ile hep irtibatlı olmuştur.⁹ Aynı zamanda Seylan, Batı Asya ile Çin ve Uzakdoğu arasındaki deniz yolları üzerinde yer alması ve Hint topraklarına yakınlığı sebebiyle daima uluslararası ticaretin bir parçası oldu.¹⁰ 1505 yılında adaya gelen Portekizliler, Sihalili ve Tamil mukavemetlerini kırarak yüzyılın sonuna doğru sahil bölgelerinin kontrolünü ve ihracatın tekeli ele geçirdiler.¹¹ Böylece ada üzerinde Avrupalı güçlerin hâkimiyeti başlamış oldu.

Seylan Müslümanları ve Seylan'ın Osmanlı Devleti'nin dikkatini çekmesi II. Mahmud dönemine denk geldi. Ancak bu dikkat çekiş doğrudan bir irtibat kurma yerine İngiltere elçisi Stratford Canning'in hükümete verdiği bir yazı ile gerçekleşti. Canning, 18 Eylül 1825'te Seylan Adası kumandanı ve generallerden biri için talepte bulunuyordu. Talebinde Adson Hor adlı İngiltere kumandanı bu defa yanında 1 nefer mülazım, 2 nefer Tatar ve 2 nefer hizmetkârıyla İstanbul'dan karadan ve denizden boğaz hisarı, İzmir, Alaşehir, Konya, Maraş, Antakya, Trablusşam, Şam, Mekke, Gazze, Süveyş, Reşid, İskenderiye, Kahire yoluyla bir yolculuk yapmak istemiştir. Yolculuğunda bazı mahallerde yanına yeterli miktarda kılavuzlar verilerek emniyet içinde ve güvenli olarak giderken kendisine gerekli kolaylıkların yapılması talep edilmiştir.¹² Bu talep her ne kadar Osmanlı Devleti'nin inisiyatifi ile gerçekleşen bir teşebbüs değilse de bu bölgeler üzerindeki İngiliz etkisini Osmanlılar nazarında göstermesi bakımından anlamlıydı.

6 Meral Avcı, "Sri Lanka", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Cilt 37, Ankara, 2009, s. 425

7 İsmail Hakkı Göksoy, "Sri Lanka", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Cilt 37, Ankara, 2009, s. 425.

8 İsmail Hakkı Göksoy, a.g.m., s. 426.

9 Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., s. 61-84.

10 İsmail Hakkı Göksoy, a.g.m., s. 426.

11 İsmail Hakkı Göksoy, a.g.m., s. 426.

12 Cevdet Hariciye 2172.

Seylan Müslümanlarını doğrudan etkileyen en önemli gelişme Hindistan'daki İngiliz varlığıdır. Ancak İngiliz varlığı çok da kabullenilmiş sayılmazdı. Mayıs 1857'de ilk olarak Mirat garnizonu isyan etti. Bütün İngilizleri öldürdüler. İsyan birkaç gün içinde Delhi, Kavunpur, Laknav gibi bütün büyük şehirlere sirayet etti.¹³ Siphahiler Delhi'yi ele geçirince ayaklanma bir anda yayılarak İngilizleri Hindistan'dan çıkarmaya yönelik milli bir harekete dönüştü. Önceleri zor durumlar yaşayan ve bir hayli de zayıf veren İngilizler daha sonra dışarıdan gelen takviye kuvvetlerin desteği ile yavaş yavaş duruma hâkim olmaya başladılar.¹⁴ 1857'den itibaren İngiliz yetkililerin Hint Müslümanlarına bakışında da değişimler oldu. Yaşanan olaylarda ve ortaya çıkan isyan dalgasında özellikle Müslümanlar hedef haline gelmişti.¹⁵ 1857 olaylarının sebep olduğu bir başka değişiklik de Hindistan'ın İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin (East India Company) yönetiminden çıkıp doğrudan Büyük Britanya imparatorluğuna bağlı olarak Londra'dan yönetilmeye başlanmasıydı (2 Ağustos 1858).¹⁶

İngiltere, ilk aşamada, kendi yönetimindeki Hindistan'da Müslüman harekete ciddi bir tepki göstermemiş, hatta 1857 yılında Hindistan'da yaşanan Müslüman ayaklanmasını etkisiz kılmak için halifenin gücünden yararlanmaya çalışmıştır.¹⁷ İngiltere aynı zamanda 1860'larda Orta Asya'da genişlemekte olan Rus hâkimiyetine karşı da Osmanlı hilafetinin nüfuzundan faydalanmak istemiştir. Orta Asya hanlıklarının Osmanlı halifesine olan bağlılıklarını değerlendirmek isteyen İngilizler bu hanlıkların İstanbul ile olan bağlarının gelişmesini teşvik etmişlerdir. Ancak daha sonra bu politikanın kendi aleyhine de olabileceğini düşünerek bu politikalarından vazgeçmişlerdir.¹⁸

1853-1856 Kırım Savaşı sırasında Hint Müslümanları Türk ordusu için çeşitli şehirlerde yardım toplamıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sırasında Hindistan'daki camilerde savaş esnasında dualar edilmiş, hasta ve yaralı Türkler için yardım paraları toplanmıştır.¹⁹ Hint Müslümanları, Kırım Savaşı ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin çöküşünü İslamiyet'e karşı bir tehdit olarak algılamışlardır.²⁰ 1881'de Fransızların Tunus'u ele geçirmesi, 1878'de İngiltere'nin Kıbrıs'a ve 1882'de Mısır'a yerleşmesi, Hint Müslümanları arasında tepkilere neden oldu. Ayrıca 1894-1895 yıllarında İstanbul'da meydana gelen Ermeni olaylarının ardından Avrupa kamuoylarında Türk ve Müslümanlar aleyhindeki değerlendirmeler, Hint Müslümanlarının yaşananları Haçlı zihniyetinin yansıması olarak değerlendirmeleri sonucunu doğurdu. Ermeni olaylarından kaynaklanan fırtına henüz dinmişken 1897 yılında Yunanistan ile Osmanlı

13 Halis Bıyıktaş, *Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu*, TTK Basımevi, Ankara, 1989, s. 114.

14 Azmi Özcan, "1857 Büyük Hind Ayaklanması ve Osmanlı Devleti", *İslam Tetkikleri Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Vol. IX, İstanbul, 1995, s. 269.

15 Mim Kemal Öke, *The Turkish War of Independence and The Independence Struggle of The South Asian Muslims "The Hilafat Movement" (1919-1924)*, A Publication of The Republic of Türkiye Ministry of Culture, Sistem Ofset, Ankara, 1991, s. 6.

16 Azmi Özcan, a.g.m., 1995, s. 270; Halis Bıyıktaş, a.g.e., s. 115; Savaş Sertel, a.g.m., s. 855.

17 Hasan Taner Kerimoğlu, "Trablusgarb ve Balkan Savaşları'nda Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yaptıkları Yardımlar", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, (Kış 2012), s. 163

18 Azmi Özcan, "İngiltere'de Hilafet Tartışmaları, 1873-1909", *İslam Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, 1998, s. 50.

19 Savaş Sertel, a.g.m., s. 855.

20 Salih Pay, a.g.m., 2015a, s. 285.

Devleti'nin Girit sorunu yüzünden savaşa başlamaları, Hindistan'daki Batı karşıtı atmosferi daha da şiddetlendirdi.²¹ Bu hadiseler arasında Osmanlı Devleti, Hint Müslümanları ve Seylan'da yaşayanlara olan ilgisini arttırdı.

Seylan Adası'nın tam anlamıyla Osmanlı yöneticilerinin gündemine gelmesi Londra Sefiri Kostaki Bey'in etkisiyle gerçekleşti. Kostaki Bey, 16 Kasım 1863'te Hariciye Nezareti'ne gönderdiği yazısında Seylan Adası'nın durumunu ve burayla bağlantı kurulmasını dile getirmiştir. Gönderdiği yazısında, İngiltere'nin Hindistan'ın doğu memleketlerinde olan Seylan Adası'nda Osmanlı Devleti'nden hayli kimse olduğundan ve gelip gidenlere Osmanlı Devleti'nin kanun ve nizamlarını icra etmek üzere şehbender sıfatıyla 2 zatın tayini gerekli görüldüğünü ifade etmiştir. Söz konusu adada Kolombo şehrinde hanedanı ve Müslüman olan Hüseyin Aba Marikar ve Kula şehrinde yine Müslüman olan ve şimdiye kadar Osmanlı Devleti adına gayri resmi olarak bu işlere bakmakta olan Kasan Bave adlı kimselerin tayini niyaz ve istirham edilmiştir. Gerekli karar ve son söz ise padişaha bırakılmıştır.²² Kostaki Bey'in gönderdiği yazı İstanbul'da karşılık bulmuştur. 1 Aralık 1863 tarihli yazışmaya göre Seylan Adası'nda Osmanlı Devleti'nden haylice nüfus bulunduğu gibi gelip giden tüccarlar dahi eksik olmadığından bunların işlerine dair oraya 2 şehbender tayinine lüzum görünmüştür. Bu nedenle adada Kolombo şehri hanedanından ve İslamdan Hüseyin Aba Marikar ile Kula şehri hanedanından İslam olan ve halen şehbenderlik görevini icra etmekte olan Sultan Bave'nin şehbender atanmasına dair Londra sefiri Kostaki Bey'in yazısı takdim edilmiştir. 2 Aralık 1863'te ise bu kapsamda hazırlıklara girilmiştir. Durum padişaha iletilmiş ve oradan da uygun olduğuna dair görüş alınmıştır.²³ Böylece Londra Sefareti ve Hariciye Nezareti'nin teşebbüsleri sonuç vermiş ve Seylan'da şehbenderlik tesisi gerçekleşmiştir.

1. II. Abdülhamid Dönemi Seylan Müslümanları İle İlişkiler

II. Abdülhamid'in Türk olmayan grupları etkileyecek olan Müslümanları bir araya getirecek söylemleri Hint Müslümanlarında belli bir karşılık buldu.²⁴ Bunun yanında Cemaleddin Afgani'nin Müslümanları birliğe çağıran söylemleri de Hint Müslümanlarını etkiledi.²⁵ Osmanlı ülkesinde ve Asya'daki Müslüman toplumlarda Pan-İslamist hareketin yaygınlaşmasında Cemaleddin Afgani önemli bir figür oldu. Aralarında Osmanlı Devleti'nin de bulunduğu birçok ülkeyi gezen Afgani, Batı tehdidine karşı Müslümanların ortak bir mücadele yürütmesi gerektiğini belirtiyordu.²⁶ İngiliz yönetimi sırasında XIX. yüzyılın sonlarına doğru Müslümanlar, Kolombo'da mahalli eşraftan birini konsolos olarak bulduran Osmanlı Devleti'ne karşı bütün Hindistan'da olduğu gibi manevi bir bağlılık göstermeye başladılar. Sultan-Halife II. Abdülhamid'in doğum yıl dönümü ve tahta çıkışı Kolombo'da kalabalık ve gösterişli merasimlerle kutlandı. Hicaz demiryolu

21 Hasan Taner Kerimoğlu, a.g.m., s. 164.

22 İ.HR. 204/11694.

23 İ.HR. 204/11694.

24 Mim Kemal Öke, a.g.e., s. 15.

25 Mim Kemal Öke, a.g.e., s. 15.

26 Hasan Taner Kerimoğlu, a.g.m., s. 163.

ve Balkan Savaşı'nda mağdur duruma düşen Müslümanlar için yardım toplandı. Bu arada Osmanlı simgesi sayılan fes yaygınlaştı ve adada Osmanlı kimliğinin bir göstergesi haline geldi; efendi lakabını kullanmak da moda oldu.²⁷

II. Abdülhamid dönemi Seylan Müslümanları ile yoğun ilişkilerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde daha önceden tesis edilen şehbenderlikle ilgili birçok yazışma meydana gelmiştir. II. Abdülhamid'in tahta çıkışının ilk yıllarındaki çalkantılar ve ardından gelen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın yıkıcı etkisi nedeniyle Seylan'la pek fazla irtibatlı olunamamıştır. Ancak savaşın hemen bitiminde Londra Sefareti aracılığı ile Seylan Müslümanlarını ilgilendiren hususlarda yazışmalar başlamıştır. Londra Sefiri Hariciye Nezareti'ne gönderdiği yazısında Seylan Adası'nda Kolombo şehrinde 14 seneden beri Osmanlı Devleti şehbenderliği hizmetinde bulunan Hüseyin bin Marikar'ın kendisine mektup gönderdiğinden bahsetmiştir. Gönderdiği mektubunda Hüseyin bin Marikar, hastalığından bahisle istifa edeceğini ve yerine Kolombo şehri ileri gelenlerinden ve ticaretle uğraşan Abdülkadir Marikar Oltuman Hacı'nın tayin buyurulmasını rica etmiştir.²⁸ Yine 30 Aralık 1879'da aynı konuyla ilgili başka yazışmalar da olmuş ve bir karara bağlanmıştır. Buna göre Seylan Adası'nda Kolombo şehrinde 14 seneden beri Osmanlı Devleti şehbenderi bulunan zatın hastalığından istifa etmesinden bahisle yerine oranın önde gelenlerinden ve tüccardan Abdülkadir Marikar Oltuman Hacı'nın tayin edilmesini rica etmiştir. Bunun için Londra Sefareti'nden gelen yazı tercümesi takdim edilmiştir. Bu durum Hariciye Nezareti'nce tasdik olunmuş olmakla bu hizmete tayin buyurulması için son söz padişaha bırakılmıştır. Söz konusu tacirin şehbenderliğe tayini yerinde görülmüş ve atanması uygun bulunmuştur.²⁹ Böylece ilk defa 1863'te şehbenderlik kurulan Seylan Adası'ndaki mevcut durum değişikliğe uğramadan devam ettirilmiştir. Bundan sonra bağlantı biraz daha artmıştır.

II. Abdülhamid döneminde Seylan'daki bağlantı noktalarının sayısında bir artış gözlenmiştir. Bu artışta bölgeyi daha iyi tanıyan ve Seylan'la irtibatla hayati bir rol oynayan Londra Sefareti'nin büyük etkisi olmuştur. 26 Mayıs 1881'de Londra Sefareti, Hariciye Nezareti'ne gönderdiği yazısında Hacı Ali Didi bin Hacı İbrahim Didi'nin Seylan Adası'nın limanı olan Gal şehrine Osmanlı Devleti şehbenderi tayin olunması isteğine dair Lord Stanley'in nezarete hitaben yazdığı mektup takdim edilmiştir. Bu isteğe Londra Sefiri de katılarak söz konusu şahsın son derece faydalı olduğunu ve Seylan Adası İslam ahalisinin hac farizalarını yapabilmeleri için gerekliliğini ilave etmiştir.³⁰ Londra Sefareti'nin gönderdiği yazı 23 Haziran 1881'de ele alınmıştır. Başvekâlete gönderilen yazıda, Hacı Ali Didi'nin Seylan Adası'nın limanı olan Gal şehrine Osmanlı Devleti tarafından fahri şehbender tayin olunması Lord Stanley tarafından istenmiştir. Bu konuda Londra Sefareti'nin tahrirat tercümesi de takdim edilmiştir.³¹ 15 Temmuz 1881'de ise söz konusu mahalle böyle bir şehbender tayininin gerekliliği ve faydasının Londra Sefareti

27 İsmail Hakkı Göksoy, a.g.m., s. 427.

28 BOA, İ.HR. 281/17326.

29 BOA, İ.HR. 281/17326.

30 BOA, İ.HR.284/17668.

31 BOA, İ.HR.284/17668.

tarafından tasdik edilmekte olduğu hatırlatılmıştır. Bu isteğe dair Hariciye Nezareti'nin tezkeresi ve sefaretin tahrirati ile beraber padişah takdim edilmiştir. Ancak karar padişaha bırakılmıştır. 22 Temmuz 1881'de de Hacı Ali Didi'nin Gal'e fahri şebender tayin kılınması yerinde görülmüştür.³²

Osmanlı Devleti'ni XIX. yüzyıl içinde en fazla uğraştıran konulardan biri Mısır Meselesi olmuştur. Bu mesele yüzyılın başında Napoleon Bonaparte'ın Mısır'a çıkışı ile başlamış ve Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Mısır valiliği ve onun Suriye'ye yayılmasıyla daha da alevlenmiştir. Bu mesele her ne kadar İngiltere'nin desteği ile 1840'ta kontrol altına alınsa da tam anlamıyla çözülememiştir. Hatta bu tarihten itibaren mesele daha karmaşık bir hal alarak XIX. yüzyılın sonuna doğru İngiltere'nin Mısır işgalini hazırlayan şartları doğurmuştur. Osmanlı Devleti bu süre zarfında hukuken Mısır'ı idaresi altında tutmaya devam etse de yavaş yavaş ortaya çıkan boşluklardan gerek Mısır yöneticilerinin gerekse de Batılı devletlerin yakaladıkları fırsatlarla işler daha da güç hale gelmiştir. İngiltere'nin Mısır'a müdahalesi ve ardından gelen işgalle birlikte isyan bayrağını açan Ahmed Urabi Paşa'nın yakalanmasından sonraki durumu daha önemli hale getirmiştir. Bunun için uygun görülen yerlerden biri Seylan Adası olmuştur. 21 Şubat 1882'de İngiliz meclisindeki görüşmeleri takip eden Osmanlı Sefiri bu konuda beyanları içeren Lotan gazetesinde yer alan bir makaleyi İstanbul'a Hariciye Nezareti'ne göndermiştir. Gazetede yer alan açıklamalarda Ahmed Urabi'ye mahpus ve tutuklu gibi muamele edilmeyip, Mısır hükümetinin tayin edeceği mahalle gideceğine ve ikameti değiştirilmedikçe oradan çıkamayacağına dair yazılan taahhüdüne binaen Seylan Adası'nda ikamet eylemekte olduğunu ifade etmiştir denmektedir.³³ Bir dönem Osmanlı Devleti'ni de yakından ilgilendiren Mısır'daki kargaşa ve bu kargaşanın sembol isimlerinden olan Ahmed Urabi'nin durumu Osmanlı Devleti tarafından takip edilmiştir.

Ahmed Urabi Paşa'nın durumuyla ilgili görüşmeler ve yazışmalar bundan sonra da devam etmiştir. Hariciye Nezareti'ne 31 Şubat 1883 tarihiyle Seylan Kolombo şebenderliğinden gönderilen yazının tercümesinde, Mısır'da yakalanan ve sürgün edilen Ahmed Urabi, Mehmed Fehmi, Mehmed Ali Fehmi, Tulbe, Yakub Sami ve Abdullah ile aileleri dahi yanlarında olduğu halde bazı Mısır askerleri etkisiz hale getirilmiştir. Bunlar Osmanlı sancağını taşıyan Maryonis adlı vapur ile bu ayın 11. gününde Seylan'a gelmişlerdir. Bu hususa dair hükümetten herhangi bir talimat alınmamış olduğundan ne yolda hareket edileceğinin bilinemediği bildirilmiştir.³⁴ Bu ifadeyle Osmanlı şebenderi gelişmeler karşısındaki takınacağı tavır ve yapacağı işlerle ilgili bilgi istemiştir.

Osmanlı Devleti ve özellikle de Osmanlı sınırları dışında yaşayan Müslümanlar için son derece özel bir anlamı olan Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya'ya gerçekleştirileceği ziyaret dâhilinde Seylan Adası'na uğraması söz konusu olmuştur. Bu kapsamda Hariciye Nezareti'ne 30 Kasım 1889 tarihiyle Kolombo

32 BOA, İ.HR.284/17668.

33 BOA, Y.EE. 127/43.

34 BOA, HR.TO. 333/57 (1883.2.31).

şehbenderliğinden gönderilen yazının tercümesinde, Kaptan Osman Paşa'nın kumandası altında olan Ertuğrul Fırkateyni bu ayın 1. günü Bombay'dan buraya salimen geldi. Tüm zabitler ve tayfası sıhhat halindedir. Fırkateyn bir hafta kadar limanımızda kaldıktan sonra bu ayın 7. Çarşamba günü Singapur'a hareket etmiştir. Burada kaldığı esnada şehrimizde İslam ahali vapuru ziyaret edip kaptan ve zabitleri gayet güzel karşılamışlardır. Bundan dolayı epeyce müteşekkire olmuşlardır. Bu hususun padişaha bildirilmesine cesaret etmişimdir şeklinde adadaki durum ve yaşananlar hakkında Kolombo şehbenderi bilgi vermiştir.³⁵ Ertuğrul Fırkateyni'nin II. Abdülhamid tarafından Japonya'ya gönderilmesi Osmanlı hilafetinin uluslararası etkisini göstermesi bakımından önemli sayılırdı. Trajik sonuna rağmen bu gemi İslam dünyasında ve Hint Müslümanlarında büyük bir heyecan yaratmıştır.³⁶

Seylan Adası üzerine yazışmalar bir süre görülmezken 15 Aralık 1890'da bölgeden tekrar bazı haberler gelmeye başlamıştır. Padişaha ulaştırılmak üzere Zeyneddin imzasıyla gönderilen bir yazı olmuştur. Gelen yazıda Zeyneddin Arapça ve İngilizce açıklamalara yer vererek padişaha olan şükranlarını sunmuş ve İstanbul'a daha önce yaptığı bir seyahatin oradaki gazetelerde yer aldığından bahsetmiştir.³⁷ Zeyneddin'in gönderdiği yazı aynı gün Hariciye Nezaretine ulaştırılmıştır. Bu yazıda Zeyneddin'in niyeti biraz daha açık hale gelmiştir. Kendisi Kolombo şehbenderi Hüseyin bin Marikar'ın vefatı üzerine şehbenderlik makamı boş kaldığından bu göreve atanmak istediğini bildirmiştir. Ayrıca bu vazifeyi layıkıyla yerine getireceğini ve kusur etmeyeceğini söylemiştir.³⁸ Böylece Osmanlı Devleti çok etkin bir şekilde ve sık sık İstanbul ile bağlantısı olmasa da Seylan Adası'ndaki Kolombo şehrinde bulunan şehbenderliğin devam etmesini gerekli görmüştür. Zaten bundan sonra da Seylan Adası'yla olan irtibatta da gözle görülür bir artış yaşanmaya başlamıştır. Ancak henüz şehbenderlik için uygun bir isim belirlenmemiştir. 20 Aralık 1890'da Umur-ı Şehbenderi Müdürlüğü'ne Seylan Adası'nda Kolombo fahri şehbenderi Hüseyin bin Marikar Efendi'nin vefatı nedeniyle söz konusu şehbenderliğe kendisinin yerine oğlunun tayini için Hüseyin bin Marikar Efendi tarafından daha önce dilekçe verilmiştir. 28 sene devam eden hizmetine ve kendisinin isteğiyle beraber söz konusu şehrin önde gelenlerinden olduğu gösterilerek Abdülmecid Efendi'nin pederinin yerine fahri şehbenderliğe tayini Londra Sefareti tarafından da istenmiştir. Hüseyin bin Marikar Abdülmecid Efendi'nin fahri şehbenderliğe tayini ele alınmıştır.³⁹

Hüseyin bin Marikar Abdülmecid Efendi'nin şehbenderliğe tayin isteğiyle ilgili yazışmalar bir süre daha devam etmiştir. 3 Ocak 1891'de Hariciye Nazırı tarafından Sadaret'e gönderilen bir yazıda, Seylan Adası'nda Kolombo fahri şehbenderi Hüseyin bin Marikar Efendi'nin vefatı nedeniyle yerine kendisinin oğlu Hüseyin bin Marikar Abdülmecid Efendi tarafından dilekçe verilmiştir. Söz konusu Hüseyin bin Marikar'ın görevi müddetince layıkıyla hizmet ettiği ve oğlunun da itibar gören

35 BOA, HR.TO. 343/112 (1889.11.30).

36 BOA, Mim Kemal Öke, a.g.e., s. 17.

37 BOA, HR.TO. 534/103 (1890.12.15).

38 BOA, HR.TO. 534/103 (1890.12.15).

39 BOA, İ.HR. 320/20638.

ahalden olması nedeniyle fahri şebbenderliğe tayini ifadesi Londra Sefareti'nden gelen tahriratta ifa edilmiştir.⁴⁰ Konuyla ilgili çok geçmeden 27 Ocak 1891'de Seylan Adası'nda Kolombo fahri şebbenderi Hüseyin bin Marikar Efendi'nin vefatı nedeniyle yerine oğlu Hüseyin bin Marikar Abdülmecid Efendi'nin tayini hakkında Londra Sefareti'nden bir yazı daha gönderilmiştir. Bu yazıyla beraber Hariciye Nezareti'nin de tezkeresi padişaha arz edilmiştir. 28 Ocak 1891'de ise Sadaret'in gönderdiği bu yazı üzerine gereğinin yapılması emri padişah tarafından verilmiştir.⁴¹ Bunun yanında Kolombo ahalisinin isteklerini içeren başka yazılar da gönderilmiştir. Bunlardan biri de 27 Mart 1891'de İsmail Efendi imzası ve şebbender vasıtasıyla Hariciye Nezareti'ne ulaşmıştır.⁴²

Seylan Adası'nda ikamete mecbur edilen Ahmed Urabi Paşa ve arkadaşlarının durumu bu dönemde tekrar gündeme gelmiştir. Hariciye Nezareti'ne 31 Mart 1891 tarihli olarak Londra Sefareti'nden gönderilen tahriratın tercümesi ulaştırılmıştır. Söz konusu tahriratta, İngiltere hükümeti 1882 senesinde Mısır'da meydana gelen hadiseden dolayı Seylan Adası'nda ikamete mecbur bırakılan Urabi Paşa ile arkadaşları, sağlık durumlarına dair parlamentoya bazı evraklar göndermişlerdir. Urabi Paşa ve beraberindekiler adanın havasına alışamadıklarından bahisle Mısır'a dönmek için İngiltere hükümetine bir dilekçe sunmuşlardır. İşbu dilekçe üzerine Mısır Hıdivliği'nin görüşü neticesinde Urabi Paşa ve beraberindekilerin ne Mısır'a ne de Kıbrıs'a dönmelerine onay verilmemiştir. Yine aynı şekilde Zeyla'ya nakillerine de muhalefet edilmiştir. Daha sonra İngiltere hükümeti bunları Seylan'da bir tıbbi heyet marifetiyle muayene ettirmiştir. Seylan Adası'nın havasının kendilerine zarar verdiği iddiasının, bu tetkiklerden sonra ara sıra maruz kaldıkları hastalıktan ileri geldiğine hükmedilmiştir. Bunun üzerine İngiltere hükümeti Urabi Paşa'nın talep ve isteklerini kesinlikle reddetmiştir.⁴³ Böylece her ne kadar Mısır hükümetinin görüşü alınarak bu talebin reddedildiği gözükse de İngiltere Urabi Paşa'nın dönüşünü pek de sıcak karşılamamıştır. Gönderilen heyetle de sağlık gerekçesinin önü alınmaya çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti, Ahmed Urabi Paşa ve beraberindeki tutukluların durumunu yakından takip etmiştir. 13 Nisan 1891'de Hariciye Nazırı, Sadaret'e bu konuda bir yazı göndermiştir. İngiltere hükümetinin 1882 senesinde Mısır'da meydana gelen olaydan dolayı Seylan Adası'nda ikamete mecbur olan Urabi Paşa ile yakınlarının parlamentoya resmen bir yazı tebliğ ettiklerinin Londra Sefareti'nden 31 Mart 1891'de bildirildiği haber verilmiştir.⁴⁴ 15 Nisan 1891'de ise Seylan Adası'nda ikamete mecbur Urabi Paşa ile yakınlarının Mısır'a dönüşlerine ruhsat verilmesi hakkındaki talepleri İngiltere tarafından reddedilmiş olduğuna dair Londra Sefaret'nin yazısı, padişaha Sadrazam Kamil Paşa tarafından takdim edilmiştir.⁴⁵

40 BOA, İ.HR. 320/20638.

41 BOA, İ.HR. 320/20638.

42 BOA, HR.TO. 535/42 (1891.3.27).

43 BOA, Y.A.HUS. 246/11.

44 BOA, Y.A.HUS. 246/11.

45 BOA, Y.A.HUS. 246/11.

Urabi Paşa'nın durumu ile ilgili yazışmalardan sonra Hariciye Nezareti'ne 22 Nisan 1891 tarihiyle Beyrut ayanından Kabanizade Abdülkadir Efendi tarafından gönderilen Arapça yazının tercümesi dikkat çekmiştir. Seylan Adası ahalisinden Şeyh İsmail Efendi tarafından gönderilen mektubun içeriğinde şeyh, Osmanlı şehbenderinin vefatından bahsetmiştir. Bu vefattan dolayı Seylan'da yerleşik ulema ve eşraf tarafından Zeyneddin Efendi adlı şahsın şehbender tayin edilmesinin Osmanlı Devleti'ne birçok faydası olacağından onun atanmasını talep etmişlerdir. Şeyh İsmail Efendi'nin ifadesini tasdik ile beraber padişaha takdim edilmek üzere bir yazı gönderilmesine cesaret edildiği bildirilmiştir. Yine gönderilen yazıda Padişaha takdim edilmek üzere Seylan ulema ve eşrafından 24 kişinin imzasıyla takdim edilen Arapça ibareli bir kıta yazının tercümesi de yer almıştır. Tercümede, Padişahımız efendimize Allah uzun ömürler versin. Osmanlıların tahtını daim kılsın şeklinde dualar edildikten sonra bundan 20 sene evvel Osmanlı Devleti'nin buraya şehbender tayin ettiği ancak şimdilerde işlerini görececek bir merci olmadığından bahsetmişlerdir. Seylan Adası'nın nüfusunun Bombay ve Madras'tan aşağıda olmadığı ve her yabancı devletin bir konsolosu olduğu halde Osmanlı Devleti'nin bir şehbenderi olmamasından yakınılmıştır. Osmanlı Devleti'nin de menfaatine olacak şekilde Elhac Zeyneddin bin Elhac Mehmed Elsilani kullarının tayin edilmesinin yerinde olacağı ve 20 seneden beri devam eden sıkıntılarının çözüleceğinden bahsetmişlerdir.⁴⁶

Konu daha sonra Meclis-i Vükela'ya intikal etmiştir. 28 Mayıs 1891'de Hindistan'da Seylan Adası'nın merkezi olan Kolombo'da birçok devletin şehbenderleri olduğu halde Osmanlı Devleti şehbenderi bulunmadığından ve söz konusu memleketin ehemmiyetinden bahisle bir şehbender hane tesisi istenmiştir. Bunun için itibar edilen şahıslardan olan Zeyneddin Efendi'nin şehbender tayin edilip atanması için söz konusu şehir ahalisinden birçok imzayla talepte bulunulmuştur. Durumun Meclis-i Vükela müzakere edilerek gereğinin yapılması istenmiştir.⁴⁷ 16 Haziran 1891'de ise Sadrazam Kamil tarafından konu ele alınmıştır. Hindistan'da Seylan Adası'nın merkezi olan Kolombo'da Osmanlı Devleti'nden bir şehbender hane tesisiyle ileri gelenlerden Hacı Zeyneddin Efendi'nin şehbender tayini dilekçesine dair Müslüman ahaliden birçok imza gönderilmiştir. Bu imzalar ve Arapça mahzar ile tercümesinin Meclis-i Mahsus-ı Vükela tarafından müzakereyle neticesi padişaha sunulmak üzere gönderilmiştir. Hariciye Nezareti'yle muhabere edilerek söz konusu mahalde öteden beri fahri şehbenderlik tesis edilmiş olduğu gibi geçende vefat eden şehbenderin yerine yapılan istekle ve Londra Sefareti'nden gönderilen yazıyla eski şehbenderin oğlu Hüseyin bin Marikar Abdülmecid Efendi'nin tayini istenmiştir. Bu istek ve gönderilen mahzar söz konusu şehbenderin memuriyetinden önce tertip olunmuş olması ihtimal dâhilindedir şeklinde açıklama yapılmıştır.⁴⁸

Osmanlı Devleti'nin bölgeyle olan iletişimi sadece şehbender tayini üzerine değildir. Ticari meseleler de zaman zaman gündeme gelmiştir. Bunlardan biri

46 BOA, HR.TO. 395/92 (1891.4.10).

47 BOA, İ.DH. 1229/962249.

48 BOA, Y.A.HUS. 248/18.

14 Nisan 1892 tarihli Maliye Nezareti'ne gönderilen yazıdır. Söz konusu yazıda, Salif ve Foça tuzlarından Hindistan ve Seylan Adası'na tuz nakli ve satılması hakkında Duyun-ı Umumiye Meclisi dairesiyle Paris'te bulunan *Comptoir National d'Escompte Banque* arasında tanzim ve teati edilen bilgiler Duyun-ı Umumiye Meclisi özel gelirleri dairesi komiserliğinden nezarete gönderilmiş olan mukavele sureti bildirilmiştir. Bildirim işlemi 18 Mart 1893'te yapılmıştır. Bu konuda Şurayı Devlet tarafından tetkike ihtiyaç olmadığından mazbata Meclis-i Mahsus-ı Vükela'da görüşüldükten sonra Sadaret'e iade edilmiştir.⁴⁹ Söz konusu mazbata ile birlikte Maliye Nezareti tezkeresi ve mukavele sureti malumat sahibi olunmak üzere okunmuş ve görüşülmüştür. Durumun Maliye Nezareti'ne yazılması ve mukavele suretinin nezarete iade edilmesine karar verilmiştir.⁵⁰

18 Mart 1893'te ayrıntılı şekilde Maliye Nazırı'nın Sadaret'e gönderdiği bilgilendirme yazısında mesele daha ayrıntılı ifade edilmiştir. Buna göre Osmanlı tuzunun arttırılması ve alındığı yerlerin genişletilmesi maksadıyla Salif ve Foça tuzlarından Hindistan'a ve Seylan Adası'na tuz nakli ve satılması hakkında Duyun-ı Umumiye Meclisi idaresiyle Paris'te bulunan *Comptoir National d'Escompte Banque* arasında bir mukavele tanzim edilmiştir. Tanzim edilen mukavelenin bir nüshasının gönderildiği Duyun-ı Umumiye Varidat-ı Mahsusa idaresi komiserliğinden gelen yazıyla anlaşılmıştır. Gelen yazıda tuzlanın emanet idaresindeyken böyle bir ihtiyaç olup olmadığına dair gelen soruya cevap olarak Rüşumat Emaneti'nden alınan tezkerede daha önce böyle bir ihtiyaca dair malumat sahibi olunmadığı bildirilmiştir. Mukavelede tuzun kıymeti, gemilerin güvertesinde teslimi ve yapılacak masrafa bile yetmeyeceği mukavelenin genel kapsamı olduğundan böyle bir mukaveleye girişmekle hazinece faydalarının anlaşılacağı bildirilmiştir. Salif'te geminin güvertesinde teslim olunacak tuzun her tonu için 9 frank ve Foça tuzunun her tonu için 7 frank kararlaştırılmıştır. Bunun üstünde yapılacak satışlardan ise % 40 şirkete ve belli oranda da idareye bırakılmak koşuluyla bir anlaşma yapılmıştır. 29 Şubat 1893 tarihli tezkerede zikrolunan mukaveleye göre tuz ihracı Hindistan gibi bir büyük kıtanın Osmanlı'ya komşu olması ve yüksek oranda satılacak tuzu tuzlulardan ihraç etmek üzere birçok ameleyle sürekli ihtiyaç duyulması gibi birçok faydaları da içermektedir. Satışı kayıt altına alarak birçok fayda ve gelir sağlanması mümkündür. Yapılan görüşmelerde de Osmanlı makamları arasında bu yönde bir görüş ortaya çıkmıştır.⁵¹

1897 yılındaki Osmanlı-Yunan Savaşı'nda İngilizler Yunanlılar yanında yer aldılar. Bu durum Hint Müslümanları arasında İngiltere'nin sorgulanmasına neden oldu.⁵² Hint Müslümanları Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'ı yenmesinden sonra İstanbul'a tebrikler gönderdiler ve geniş kitleler halinde mitingler yaptılar.⁵³ Aynı zamanda 1897 yılında Hindistan'da İngiliz yönetimine karşı büyük bir isyan çıktı. Ayaklanmanın Osmanlı-Yunan savaşından sonra yaşanan gelişmelerle doğrudan

49 BOA, BEO. 209/15657.

50 BOA, BEO. 209/15657.

51 BOA, BEO. 209/15657.

52 Mim Kemal Öke, a.g.e, s. 14-15.

53 Salih Pay, a.g.m., 2015a, s. 286.

bir ilgisinin olup olmadığı açıklığa kavuşturulmаса da İngilizleri tedirgin ettiği bir gerçektir.⁵⁴

Seylan Müslümanlarını II. Abdülhamid döneminde en çok heyecanlandıran ve sevindiren gelişmelerden biri Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a karşı elde ettiği askeri başarıdır. Bununla ilgili 28 Temmuz 1897'de Kolombo'daki Müslüman ahalinin Yunan zaferinden dolayı tebrikleri İstanbul'a ulaştırılmıştır.⁵⁵ Yine aynı tarihte Seylan'dan başka bilgiler alınmıştır. Gelen bilgilerde Yunan ile yapılan savaşta elde edilen başarıdan dolayı Kolombo'daki Müslüman ahalinin en büyük camide toplanarak padişah için dua ettikleri öğrenilmiştir. Bu konuda Seylan konsolosu Abdülmecid Efendi tarafından gönderilen telgrafta durum etraflıca beyan edilmiştir.⁵⁶ Gelen telgraflar üzerine bunlara karşılık verilmesi icap etmiştir. 9 Ağustos 1897'de Hariciye Nezareti'ne Londra Sefareti'nden gönderilen tahriratın tercümesinde, Kolombo'daki yerleşik İslam ahalinin tebriklerine dair gönderilecek telgrafın buradaki şehbenderine gönderildiğine dair açıklama yapılmıştır.⁵⁷ Konuyla ilgili Hariciye Nazırı 25 Ağustos 1897'de Sadaret'e açıklamada bulunmuştur. Yunan savaşındaki başarıdan dolayı Kolombo'daki Müslüman ahalinin Seylan konsolosu tarafından arz ettikleri tebriklerden dolayı 2 Ağustos 1897'de son derece mutlu olduğu bildirilmiştir. Seylan konsolosunun gönderilen cevaptan son derece memnun kaldığı bildiren ifadeleri 9 Ağustos 1897'de Londra Sefareti'nden gönderilen tahriratta anlaşılmıştır.⁵⁸

II. Abdülhamid'in tahta çıkışı tarihlerinde gerçekleştirilen etkinlikler Seylan'daki şehbenderlik tarafından İstanbul'a aksettirilen haberler arasında yer almıştır. Bu kapsamda Seylan'daki şehbenderliklerden gelen bilgiler ilk etapta Londra Sefareti'ne ulaştırılmıştır. 6 Ekim 1900'de Hariciye Nezareti'ne Londra Sefareti'nden gönderilen tahriratın tercümesinde, Padişahın tahta çıkışının 25. devir senesi nedeniyle Kolombo şehrinde Seylan Sekene-i Asliyesi Cemiyeti'nin toplantısında okunan risale cemiyet reisi tarafından Londra Sefareti'ne gönderilmiştir. Söz konusu risalenin padişaha takdim edilmek üzere padişaha gönderilmesi gündeme gelmiştir. Bu risale ile ilgili bilgi veren Londra Sefiri, risalenin Pamil dilinde yazıldığını ifade etmiştir.⁵⁹ 23 Ekim 1900'de Kolombo şehrinde Seylan Sekene-i Asliyesi Cemiyeti'nde bulunan risalenin ve mektubun Londra Sefareti tarafından gönderildiği bilgisi Sadaret'e ulaşmıştır.⁶⁰ Bir gün sonra söz konusu risale ve Seylan'dan gönderilen mektup padişaha sunulmuştur.⁶¹

Seylan şehbenderi zaman zaman aksayan işlerle ilgili de İstanbul'a açıklamalar yapmıştır. Bunlardan biri de Seylan'dan çıkışta vize yaptırılmamasıyla ilgilidir. 14 Haziran 1901'de Hariciye Nezareti'ne Londra Sefareti'nden gönderilen tahriratın tercümesinde, Seylan İslam ahalisinden ve İngiltere tebaasından bazılarının

54 Hasan Taner Kerimoğlu, a.g.m., s. 164.

55 BOA, BEO. 986/73924.

56 BOA, İ.MTZ (01) 21/972.

57 BOA, BEO. 986/73924.

58 BOA, BEO. 986/73924.

59 BOA, Y.A.HUS. 411/95.

60 BOA, Y.A.HUS. 411/95.

61 BOA, Y.A.HUS. 411/95.

pasaportlarını vize ettirmedikleri halde Suriye, Cidde, İskenderiye gibi Osmanlı limanlarına çıktıkları hakkında şebhenderden gelen şikâyet alınmıştır. Şebhender ayrıca Seylan'dan ihraç olunan emtia için sıhhiye patentleri almak üzere kimsenin müracaat etmediğini bildirmiştir. Bunun yanında Hasan Enver Paşa hazretlerinin bindiği "Sahzen" adlı Alman posta vapurunun Seylan'a uğradığı esnada paşa hakkında ahalinin hürmet gösterdiğini bildirmiştir. Yine Seylan Müslümanlarının Hicaz Demiryolu ianesine iştirak edecekleri tahmin edildiğinden iane biletlerinin gönderilmesini talep etmiştir. Söz konusu limanlardaki Osmanlı memurlarının başındakilere yazı gönderilmesi ve Hicaz Demiryolu ianesi hakkında da bendenize talimat buyurulmasını rica ederim demiştir.⁶²

Şebhenderin gönderdiği yazı da ise daha geniş açıklama yapılarak,

"Suriye, Cidde ve İskenderiye gibi Osmanlı limanlarına giden ve İngiltere tebaasında bulunan Müslümanlardan birçok kimsenin daha önce nizâmî harcı vererek pasaportlarını vize ettirdikleri halde şimdi yalnız Seylan Müslümanlarından pasaport almakla yetiniyorlar. Söz konusu tebaanın muntazam pasaportları olmaksızın Osmanlı limanlarına nasıl çıktıklarını anlayamıyordum. Zannımca bu hal pasaportların şebhender tarafından vize edilip edilmediğini dikkate almayan söz konusu liman memurlarının ihmalden olsa gerektir. Seylan mahsulatına gelince yalnız boynuzlar ihraç olduğu zaman sıhhiye patentleri vermekteydim. Seylan'dan çay ve diğer mahsulat ihraç olunmakta ise de bu gibi emtia için şimdiye kadar bir sıhhiye patenti almak üzere hiç kimse tarafından müracaat yapılmamıştır. Bu konuda gerekenlere talimat verilmesi ve liman memurlarına Seylan'dan geleceklerin pasaportlarını tetkik ve muayene hususunda daha dikkatli davranmaları gerektiğinin tavsiye ve ihtar edilmesini rica ederim. Özel memuriyet ile Çin'e giden Enver Paşa ile maiyetinin bindikleri Sahzen adlı Alman vapuru bu ayın 17'sinde Seylan'a varmıştır. Memur olarak "Times of Ceylon" adlı gazetede yer alan makaleyi de takdim ederim. Buradaki İslam ahali Hicaz Demiryolu hattı iane biletlerinin Seylan'a da gönderilip gönderilmeyeceği hususunda birçok defa sormuş olduklarından söz konusu biletlerden bir kısmının bendenize gönderilmesini istemekteyim" diye açıklama yapmıştır. Ayrıca Hasan Enver Paşa'nın Seylan'a gelişiyle ilgili daha ayrıntılı bilgi verilerek, "dün Seylan'a gelen Sahzen adlı Alman vapurunda Enver Paşa, Nazım Bey ve diğer efrad maiyeti vardı. Osmanlı Devleti'nin Kolombo şebhenderi Abdülmecid Efendi refakatinde Hacı Süleyman olduğu halde gidip Enver Paşa ve maiyetinde ihtiram göstermişlerdir. Bu heyetin maksadı İslam gayretini takviye etmekten ibarettir" demiştir.⁶³

Konu 24 Haziran 1901'de Hariciye Nazırı tarafından Sadaret'e aksettirilmiştir. Buna göre şebhenderin şikâyeti ele alınmıştır. Seylan İslam ahalisinden ve İngiltere tebaasından bazılarının pasaportlarını şebhender haneye vize ettirmedikleri

62 BOA, BEO. 1696/127175.

63 BOA, BEO. 1696/127175.

halde Suriye, Cidde ve İskenderiye gibi Osmanlı limanlarına çıktıkları anlaşılmıştır. Bunun yanında Seylan'dan ihraç olunan emtia için sıhhiye patentleri olmak üzere şehbender haneye kimsenin müracaat etmediği görülmüştür. Hasan Enver Paşa'nın bindiği "Sahzen" adlı Alman posta vapurunun Seylan'a uğradığı esnada Hasan Enver Paşa'ya ziyadesiyle hürmet edildiği öğrenilmiştir. Bu konuda bilgileri içeren gazete de gönderilmiştir. Bunun yanında Seylan Müslümanlarının Hicaz Demiryolu ianesine iştirak edeceklerinden bahisle bir miktar iane biletinin gönderilmesi lüzumunu ve Seylan Şehbenderinden alınan mektubun sureti gönderilmiştir. Gereğinin yapılması için Londra Sefareti'nden 14 Haziran 1901 tarihli yazı ile içeriğinin tercümesi takdim edilmiştir. Vize ve sıhhiye patentleri mevzuu Dâhiliye Nezareti'ne yazılmış ve diğer cihetler hakkında gerekenin yapılacağı bildirilmiştir.⁶⁴

Şehbenderin isteği doğrultusunda Hicaz Demiryolu ile ilgili biletler konusunda hemen çalışmaya başlanmıştır. 29 Haziran 1901'de Sadaret Mektubi Kaleminden Hicaz Demiryolu iane komisyonuna konu hakkında yazılmıştır. Seylan Müslümanlarının Hicaz demiryolu ianesine iştirak edeceklerinden bahisle bir miktar iane biletinin gönderileceğinin Seylan şehbenderliğine bildirildiğine dair Londra Sefareti'nin yazısı üzerine gereğinin yapılması istenmiştir.⁶⁵ 14 Ağustos 1901'de ise Osmanlı limanlarına vize olmadan çıkılmaması hakkında çalışmalara başlanmış ve ilgili makamlarla irtibata geçilmiştir.⁶⁶ 15 Ağustos 1901'de ise Aydın vilayetine, Konya, Cezayir-i Bahr-i Sefid, Adana, Halep, Beyrut, Hicaz, Yemen, Trablusgarb, Bingazi ve Kudüs'e gerekli uyarılar gönderilmiştir. Osmanlı limanlarına giden İngiltere tabiiyetinde bulunan Seylan İslam ahalisinden birçok kimseler pasaportlarını şehbender haneye vize ettirmedikleri halde memurlar tarafından müsaade gösterildiği anlaşılmıştır. Bundan sonra Seylan'dan gelecek seyyahların pasaportlarının incelenmesi ve muayenesi hususunda daha dikkatli davranmaları lüzumu mahalli şehbenderlikten istenerek Hariciye Nezareti'ne bildirilmiştir. Bu konuda gerekli olan yerlere yazıldığından gereğinin yapılması istenmiştir.⁶⁷

20 Haziran 1901'de Seylan'da tutuklu bulunan Ahmed Urabi Paşa ile ilgili yeni bilgiler gelmiştir. Beyrut Valisi'nden alınan bilgide, Hidiv hazretleri Seylan Adası'nda tutuklu bulunan Urabi ve Ali Fehmi paşaların Mısır'a dönüşleri hakkında affını ilan etti. Urabi'nin dönüşü bir istek ve iltimasa bağlı olmayıp daha önce İngiltere veliahdı ve Cornwall ile York Dükü George'un Avusturalya'ya gidişinde ve dönüşünde veliahdın Hidiv'e bir telgraf yazmasından kaynaklanmıştır. Bu durum Hidiv'in İngiltere'ye olan temayülüne ve ilgisine bir delil niteliğindedir.⁶⁸ Yine Urabi Paşa'nın Seylan'da kalışı esnasında adaya bazı etkileri olmuştur. Urabi Paşa'nın teşvikleriyle 1902 yılında Kolombo'da Al-Madrasatu'l Zahira isminde modern bir okulun açılması bunlardan biridir.⁶⁹ Burada Osmanlı Devleti'nin dikkatini

64 BOA, BEO. 1696/127175.

65 BOA, BEO. 1696/127175.

66 BOA, DH.MKT. 2522/132.

67 BOA, DH.MKT. 2522/132.

68 BOA, Y.MTV 217/39.

69 İsmail Hakkı Göksoy, a.g.m., s. 427.

sadece Ahmed Urabi'nin Mısır'a dönmesi değil; İngiltere ve Mısır arasındaki münasebetlerin ve rabitanın derinliğinden kaynaklanan endişe de çekmiştir. Bu husus zaten nazik bir durumda olan Mısır Meselesi için önemli bir gelişmedir. Aynı zamanda Mısır'ın İngiltere'nin güdümünde olduğuna bir delil olarak görülmüştür.

Seylan Müslümanları hakkındaki gelişmelerle ilgili bir başka dikkat çekici İstanbul'a akseden hadise ise Miraç Kandili vesilesiyle padişah hakkında yapılan dualarla ilgilidir. Bu kapsamda Umur-ı Şehbenderi Müdüriyeti'ne 12 Kasım 1901'de Seylan şehbenderliğinden gelen tahriratın tercümesinde, bu ayın 8. Cuma gecesi Miraç Kandili olmak hasebiyle Kolombo İslam ahalişi cümle cami ve mescitlerde ibadetle meşgul olmuşlardır. Seylan Müslümanlarının padişaha dua ettikleri, uzun ömür ve ikbal diledikleri görülmüştür.⁷⁰ Bu haberler ise 15 Ocak 1902 Sadaret'e⁷¹ ve 18 Ocak 1902'de Seylan şehbenderliğinden gelen tahriratın tercümesi Hariciye Nezareti'nin tezkeresiyle beraber padişaha bildirilmiştir.⁷² Bu gelişmelerden bir süre sonra Hariciye Nezareti'ne yazılan yazıyla, 4 Nisan 1903'te Kolombo fahri şehbenderliğine Londra Sefareti'nin yazısı üzerine Mekan Marikar Efendi'nin tayini, 5 Temmuz 1893 tarihli Memuriyet-i Mülkiye Komisyonu'nun kararı ve 1 Nisan 1903 tarihli irade ile uygun bulunmuştur.⁷³

6 Haziran 1903'te Hariciye Nezareti ve Londra Sefareti'ne bir yazı gönderilmiştir. Bu yazı Burhaneddin bin Zeyneddin Hatib imzasıyla Kolombo'dan Mısır Fevkalade Komiseri Gazi Ahmed Muhtar Paşa'ya gönderilmiş olup paşa tarafından tahrirat ile Babialî'ye bir mektup gönderilmiştir. Gönderilen mektupta orada bulunan Müslümanların Gayr-i Müslim ahalinin bazıları tarafından kötü muamelelere maruz kaldıkları bildirilmiştir. Bunlardan bir takımı tutuklanmış olduğu gibi böyle davrananların cezalandırılması için hükümetçe etkili tedbirlere tevessül edildiğinden bahsedilmiştir. Bu konuda İstanbul'a gelip izahat vermek üzere kendisine para gönderilmesi ve adı geçen eşhasın bu şekilde para koparmak istediği anlaşılmaktadır. Bazı İslami müesseselerin memuru ve birçok ticaret cemiyetlerinin azasından bulunduğunu mektupta beyan eden davacının hal ve şanı ve pek mühim bir surette bahsettiği ahval hakkında tahkikat yapılmasına dair bir yazı yazılması hakkındadır.⁷⁴ Benzer şekilde 7 Mart 1904'te de Seraskeriye'ye bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda ise geçende Kolombo'ya varışla hilafet makamından memuren gönderildiğini bildiren "binbaşılıktan emekli Tahsin Bey dersaadet" adresini içeren şehbender haneye bir kart bırakmıştır. Bu şahsın ahval ve hareketi hakkında bazı ifadeleri ve bir kita fotoğrafının da gönderildiğini içeren Kolombo fahri şehbenderliğinden Hariciye Nezareti'ne bir tahrirat ve fotoğraf 5 Mart 1904'te gönderilmiştir.⁷⁵

Seylan Müslümanları zaman zaman çeşitli sıkıntılara maruz kalmışlardır. Yaşadıkları sıkıntılarda Osmanlı Devleti'nden yardım istedikleri de görülmüştür.

70 BOA, Y.A.HUS. 424/18.

71 BOA, Y.A.HUS. 424/18.

72 BOA, Y.A.HUS. 424/18.

73 BOA, BEO. 2038/152792.

74 BOA, BEO. 2841/213066.

75 BOA, BEO. 2286/171423.

13 Ocak 1906 tarihiyle Bombay baş şehbenderliğinden gelen tahriratın suretinde, geçen sene Seylan Adası'nın merkezi olan Kolombo'da mahalli mahkemeye ora İslam ahalisinden ve dava vekillerinden Abdülkadir adlı zatın mahkemede fesle bulunmakta ısrar etmesi üzerine 19 Eylül 1905 tarihiyle arada bir sorun çıkmış ve mahkeme fes kullanmasını yasaklamıştır. Mahkemenin bu hareketi ilgililer nezdinde olumsuz tesir etmiştir. Muhammed Abdülaziz Sahib'in riyasetinde Müslümanlardan ve 30.000 kişiden oluşan büyük bir miting yapılmıştır. İslam ahali haksız ve uygunsuz bir muamele olan mahkemenin bu kararının iptaliyle Müslümanların adet üzere mahkemede ve resmi dairelerde feslerini çıkarmaya mecbur edilmemelerini İngiltere kralından istemişlerdir.⁷⁶ 11 Şubat 1906'da Hariciye Nazırı Tevfik Paşa, Sadaret'e konuyla ilgili bir yazı göndermiştir. Yazısında Seylan'da meydana gelen hadise ile ilgili bilgi vermiştir.⁷⁷ Mesele daha sonra Sadrazama intikal etmiş Sadrazam durumu ve 14 Şubat 1906'da Bombay baş şehbenderliğinden gönderilen tahriratın suretini Hariciye Nezareti tezkeresiyle beraber padişaha takdim edilmiştir.⁷⁸

Burhaneddin Zeyneddin hakkındaki gelişmeler 17 Ağustos 1906'da tekrar gündeme gelmiştir. Londra Sefareti'nden gönderilen tahriratın tercümesinde, Kolombo sakinlerinden Burhaneddin Zeyneddin adlı kimse tarafından mahalli memuriyete karşı bir şikâyete dair geçen 14 Haziran tarihli haberi alır almaz iddia sahibinin hüviyeti ve gerek şikâyetinin mahiyeti hakkında inceleme yapılmasını fahri şehbendera tavsiye etmiştim. İddia sahibi söz konusu şahsın şikâyetinin asılsız olduğuna dair şehbender tarafından gönderilen tahrirat takdim edilmiştir. Bu konuda Londra Sefareti'ne 26 Haziran 1906 tarihiyle Kolombo şehbenderliğinden gönderilen tahriratın tercümesi de İstanbul'a gönderilmiştir. Şehbender söz konusu tahriratında,

“23 Haziran tarihli tahriratı alır almaz Kolombolu Burhaneddin Zeyneddin Hatib adlı kimse hakkında malumat toplamaya başladım. Bir mülakat talebini içeren mektubum bu namda bir şahıs meçhuldür ibaresiyle posta idaresi tarafından bendenize iade edildi. Diğer taraftan söz konusu şahıs diğer bir namla Bombay baş şehbenderine bir mektup göndererek Müslümanlar hakkında birtakım uygunsuzluk bulunduğu ve bu suretle kendisinin perişan olduğunu bildirmişti. İşbu şikâyet hakkında tahkikat icra etmeyi talep etmiş ve bu defa dahi söz konusu şahıs bendenizle mülakat yapmaktan çekinmiştir. Ancak bir mektupla kendisine 1.000 rupiye talep etmiştir. Şurasını Londra Sefirine belirtmem gerekir ki mahalli memuriyet tarafından şikâyeti gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Bunlar gerek İngiltere tebaasından olsun olmasın gerek Müslüman gerekse de Hristiyan olsun herkese karşı eşit muamelede bulunuyorlar” şeklinde bilgi vermiştir.⁷⁹

76 BOA, Y.A.HUS. 499/69.

77 BOA, Y.A.HUS. 499/69.

78 BOA, Y.A.HUS. 499/69.

79 BOA, BEO. 2841/213066.

Yine 31 Ağustos 1906'da Hariciye Nazırı, Sadaret'e bir bilgilendirme yazısı göndermiştir. Burhaneddin bin Zeyneddin Hatib imzasıyla Kolombo'dan Mısır Fevkalade Komiseri Gazi Ahmed Muhtar Paşa'ya gönderilip paşa tarafından tahriratla Babialî'ye gönderilen mektubun içeriğinde konu hakkında bilgi verilmiştir. Mektupta söz konusu şahsın hali ve pek mühim bir surette bahsettiği ahvalin mahiyeti hakkında inceleme yapılarak elde edilecek malumatın yazılması 3 Haziran 1906 tarihli olarak istenmiştir. Yapılan tahkikat neticesinde bahsi geçen şikâyetin asılsız olduğuna dair Kolombo fahri şehbenderliğinden alınan tahriratın sureti gönderilmiştir. 17 Ağustos 1906 tarihli yazının tercümelere takdim edilmiştir.

80

1906 Akabe Krizi'nin İngiltere ve Osmanlı Devleti'ni karşı karşıya getirmesi ve 1857'de çıkan isyanla kıyaslandığında bu defa Hint Müslümanlarında belli bir karşılık bulması halifenin gücünün her geçen gün arttığına göstergesi gibiydi.⁸¹ Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne destek oldukları ve aradaki bağların güçlendiğine işaret bir diğer mevzu ise Hicaz Demiryolu projesi oldu. Bunun için birçok yerde Osmanlı Devleti'ne destek çıkan kampanyalar gerçekleşti.⁸² Hicaz Demiryolu'nun yapımıyla ilgili Seylan Müslümanlarının elden geldiğince destek oldukları görülmüştür. Bu kapsamda 18 Ağustos 1906 tarihli olarak Hamidiye Hicaz Demiryolu İdare ve Maliyesi'ne bir miktar gönderilmiştir. Hamidiye Hicaz Demiryolu inşa masrafı olarak Kolombo şehbender hanesi vasıtasıyla gönderilen 47 İngiliz lirası 16 şilini içeren Londra Sefareti'nden gönderilen çek, gerekli makama gönderilmiştir.⁸³ Bununla ilgili 17 Eylül 1906'da Hamidiye Hicaz Demiryolu inşası için yardım olarak Kolombo şehbender hanesi vasıtasıyla gönderilen paranın çek olarak karşılığı Osmanlı Bankası'nda hesaplanmıştır. Buna göre Osmanlı Bankası'nda 1 İngiliz lirası 109 kuruş iki buçuk para ile altın 100 kuruştan verilen 5.237 kuruş Mecidi 19 kuruştan 5.381 kuruş olmak üzere gelir kayıt edilerek tanzim edilen makbuz senedi sefarete gönderilmiştir.⁸⁴ Konuyla ilgili son durum 18 Eylül 1906'da Hamidiye Hicaz Demiryolu Maliye İdaresi'nden bildirilmiştir.⁸⁵

Osmanlı Devleti, Seylan Müslümanlarının durumu ve Osmanlı Devleti ile olan rabitalarının devamı için elden geldiğince gayret göstermiştir. Bu kapsamda 15 Ekim 1907'de Hariciye Nezareti'ne bir yazı yazılmıştır. Kolombo'da mevcut Medresetü'l Mecidiye'nin en güzide talebesine verilmek üzere padişah tarafından verilecek Mushaf-ı Şerif için Kolombo İslam ahalisiyle söz konusu mektep idaresince ortaya çıkan hissiyattan dolayı teşekkür edilmiştir. Her sene böyle bir hediyenin gönderilmesine dair Kolombo şehbenderliğinin isteği üzere icap edenlere gönderileceği baş kitabetten bildirilmiştir.⁸⁶ Bu davranış bölgeye gösterilen yakınlığın derecesiyle ilgilidir.

80 BOA, BEO. 2841/213066.

81 Mim Kemal Öke, a.g.e., s. 20.

82 Salih Pay, a.g.m., 2015a, s. 286.

83 BOA, BEO. 2893/216944.

84 BOA, BEO. 2912/218365.

85 BOA, BEO. 2912/218365.

86 BOA, BEO. 3168/237591.

Padişah II. Abdülhamid'in tahta çıkış yıldönümü ile ilgili olarak 9 Kasım 1908'de Hariciye Nazırı Tefrik Paşa'ya bölgeden haberler gelmiştir. Bölgeden gelen 16 Ekim 1908 tarihli Hariciye Nezareti'ne gelen haberlerde Londra Sefareti gelişmeleri aktarmıştır. Padişahın tahta çıkışı nedeniyle Kolombo şehrinde icra edilen ayine dair söz konusu şehbender tarafından gönderilen raporun sureti takdim edilmiştir. Zikredilen raporda padişaha gönderilmek üzere gümüşten yapılmış bir sandık içine bir tebrik yazısının dahi posta ile gönderildiği yazılmıştır. İşbu sandık buraya geldiğinden bu ayın 18'inde İstanbul'a hareket edecek olan Medon vapuruyla gönderilecektir denmiştir. Gelen yazıda,

"Padişahın tahta çıkışının 33. devir senesi münasebetiyle tüm Seylan ve bilhassa Kolombo İslam Cemaati tarafından yapılan etkinlikleri sefir hazretlerine yazmaktayım. Bu ilginin şimdiye kadar örneği görülmemiştir. İslam ahali tüm adada yekvücut olarak hareket etmiştir. Bu tebrikler ve Hamidiye demiryolunun yenilenmesindeki başarıdan dolayı birçok teşekkür mektupları ve telgraflar ile teyit etmiştir. Bu münasebetle birçok şenlikler yapılmıştır. Kolombo'nun başlıca cemiyetleri bunu tasdik etmişlerdir. 1. Elfecriye, işbu cemiyet İstanbul'a gönderilmek üzere gümüş sandık içinde tebriki içeren bir yazıyı bendenize teslim etmiştir. İşbu cemiyetin reisi Şeyh Muhammed İbrahim El Fasü'l Medeni İşgatullah namında Mekke ahalisinden bir zat olup tebrik yazısı bu şeyhin kâtibi Şeyh İsmail tarafından kaleme alınmıştır. Şenliklerin tertibatı Hacı Şeyh Abdülvehhab Gatoli ve Hacı İzzeddin Gatoli'ye havale edilmiştir. 2. Cemiyet-i İslamiye ve 3. Di Mors Onib Cemiyeti işbu iki cemiyet tarafından Eylülün birinci günü tebrik ve memnuniyeti içeren parlak nutuklar okunmuştur. 4. Kolombo Müslümanlarının riyasetinde bulunan Hamidiye Cemiyeti çok güzel tertipler icra etmiştir. Seylan Adası Meclisi azalarından Abdurrahman Kolombo belediye meclisi azasından Abdülkadir Abdülaziz, Nureddin Hacıyar, Miraleb Merbeki, Muhammed Hacıyar, Ahmed Leb Merbek Elira ve B. B. Mirho söz konusu cemiyetin daimi komitesi namına hazır bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti şehbenderi sıfatıyla hususi surette icra edilen resmî kabul esnasında halife hakkında duacı olmuşlardır. Bu tebriklerin iletilmesi ve söz konusu sandığın Osmanlı Devleti'ne gönderilmek üzere Pagoda Parsli Ekrisi adlı yabancıya teslim edildiğini bildiririm" denmiştir.⁸⁷

Padişahın tahta çıkış yıldönümü ile ilgili olarak 9 Kasım 1908'de Hariciye Nazırı Tefrik Paşa tarafından Sadaret'e bildirim yapılmıştır. Padişahın tahta çıkışı nedeniyle Kolombo şehrinde icra edilen ayine dair mahalli şehbenderden alınan raporun sureti gönderilmiştir. İşbu raporda mevzu bahis olan tebriki içeren gümüşten mamul sandığın gönderileceğini içeren Londra Sefareti'nden gelen 16 Ekim 1908 tarihli tahriratın tercüme takdim edilmiş sandık geldiğinde gönderileceği ifade edilmiştir.⁸⁸ 11 Kasım 1908'de ise Sadaret makamı söz konusu raporda mevzu bahis olan tebriki içeren gümüşten mamul sandığın gönderileceğini ifade eden Londra Sefareti'nden gelen tahrirat ile tercüme

87 BOA, Y.A.HUS. 525/130.

88 BOA, Y.A.HUS. 525/130.

Hariciye Nezareti'nin tezkeresiyle takdim edilmiştir. Adı geçen sandığın geldiğinde gönderileceği haber verilmiştir.⁸⁹

2. Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Seylan Müslümanları

Trablusgarb ve Balkan Savaşları'nın Müslümanlar arası dayanışmayı arttırdığı ve Hint Müslümanlarının da bu kapsamda Osmanlı Devleti'ne yakınlık gösterdiklerini söylemek mümkündür.⁹⁰ 2 Ekim 1911'de Kalküta'da Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne Yardım Komitesi oluşturulmuştur.⁹¹ Osmanlı Devleti'nin İtalya ile Trablusgarb üzerinden bir savaşa tutuşması Hristiyanlık karşısında İslamiyet'in içine düştüğü bir felaket olarak görüldü. İtalyanlara karşı ciddi boykotlar yapıldığı gibi Osmanlı Devleti'nden yana bir tavır sergilendi.⁹² Genel itibarıyla Hint Müslümanları Osmanlı Devleti'ne Trablusgarb Savaşı, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında yardımda bulunmuşlardır. Hint Müslümanlarının yapmış oldukları yardımlar sırasında Dr. Muhtar Ahmed Ensari Bey'in katkıları oldukça fazla olmuştur.⁹³ Hint Müslümanlarının sağlık alanında Osmanlı Devleti'ne sundukları destek birkaç heyet halinde gerçekleşmiştir.⁹⁴

Seylan Müslümanları birçok defa Osmanlı Devleti'nin sıkıntıları karşısında birlik mesajı vermişlerdir. Osmanlı Devleti'yle aynı kaderi paylaşmaya dönük bu davranışlar Osmanlı-İtalyan Savaşı ortaya çıktığında da kendisini göstermiştir. Bu kapsamda 25 Kasım 1912'de Kolombo şehbender vekâletinden Sadaret'e takdim edilen telgrafın tercümesinde, Seylan Müslümanları Osmanlı askerinin zafer kazanmaları için her gün dua etmektedirler. Bunun için de yardım toplamaktadırlar. İlk taksit olmak üzere Londra yoluyla ve telgrafla takdim edildiği üzere gönderilen 1.100 İngiliz lirasının Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne ulaşması için haber verilmiştir.⁹⁵ 26 Kasım 1912'de Hindistan'daki National Bank of India Limited'in Londra Şubesi müdürü tarafından Sadaret'e takdim kılınan mektubun tercümesinde ayrıntılı olarak açıklama yapılmıştır. Sadaret'e teslim edilmek üzere Hindistan'daki National Bank of India Limited'in Kolombo şubesi tarafından bize telgrafla havale edilen 1.100 adet İngiliz lirasının söz konusu bankanın Londra şubesine bırakıldığı ve meblağın gönderildiği bildirilmektedir. Bunun için telgraf Kolombo'dan dün gönderilmiş ise de bu tarafa ancak bugün ulaşmıştır denmiştir.⁹⁶ Aynı tarihte Seylan Müslümanlarının gönderdiği paranın ilk taksitinin Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne ulaştığı bildirilmiştir.⁹⁷

Söz konusu Seylan Müslümanlarının gönderdiği para ile ilgili yazışmalar bir süre daha devam etmiştir. 5 Aralık 1912'de Kolombo şehbender vekâletinden Sadaret'e gönderilen tahriratın tercümesinde, 25 Kasım 1912 tarihli telgrafıyla

89 BOA, Y.A.HUS. 525/130.

90 Mim Kemal Öke, a.g.e., s. 23-25.

91 Hasan Taner Kerimoğlu, a.g.m., s. 166.

92 Salih Pay, a.g.m., 2015a, s. 286.

93 Zuhâl Özeydin, "The Indian Muslim Red Crescent Society's Aid to the Ottoman State during the Balkan War in 1912", Journal of the International Society for the History of Islamic Medicine (ISHIM), 2(4): 2003, s. 13.

94 Özeydin, Zuhâl, a.g.m., s. 15-17.

95 BOA, BEO. 4130/309693.

96 BOA, BEO. 4121/309052.

97 BOA, HR.TO. 542/172 (1912.11.25).

arz ettiğim ve bildirdiğim üzere 1.100 adet İngiliz lirasının ulaşmasını temenni ederim şeklinde şebhelerin haberi ulaşmıştır.⁹⁸ Durum 7 Aralık 1912'de Maliye Nezareti'ne bildirilmiştir. Hindistan'daki National Bank of India Limited'in Kolombo şubesi tarafından Osmanlı Bankası'na havale edilen çekin gönderildiği Maliye Nezareti'ne bildirilmiştir.⁹⁹ 29 Aralık 1912 tarihli Hariciye tezkeresinde ise havale edilen paranın söz konusu bankanın Londra şubesinden gönderilen formla 7 Aralık 1912 tarihinde Maliye Nezareti'ne yazılmış ve cevabının gelmediği ifade edilmiştir.¹⁰⁰ 1 Ocak 1913'te Maliye Nezareti'ne tekrar yazılarak çekin karşılığını içeren makbuzun bir an evvel gönderilmesi istenmiştir.¹⁰¹

İtalya ile savaş içinde olan Osmanlı Devleti'ne yardımlar devam etmiştir. 26 Ocak 1913'te Maliye Nezareti'ne yazıldığı üzere, Osmanlı asker ailelerine mahsus olmak üzere teslim edilip Osmanlı Bankası'nın Londra şubesinin yazısı üzerine hazır tutulan 192 lira 81 kuruş vardır. Bu para ile Lahor'da Tehzib Nisvan gazetesi müdürü hanım tarafından Comptoir National d'Escompte Banque'ın Bombay şubesi vasıtasıyla 240 İngiliz lirasının 110 kuruş 5'er paradan ibaret olan 264 lira 90 kuruş olup Osmanlı Bankası'ndan verilen iki kıta çek imzalanmış olmakla Harbiye hesabına gelir kaydıyla makbuz senetleri hazırlanmıştır.¹⁰²

Aynı şekilde 30 Ocak 1913'te Sadaret'e başka bir yazı daha ulaşmıştır. Buna göre, 20 Ocak 1913 tarihli ve Seylan Adası Kandi şehrinde Pardonya sokağında 79 numaralı hanede yerleşik S. K. Bave imzasıyla gelen mektubun tercümesinde, "Trablusgarb muharebesinde şehit olanların ailelerine yardım olmak üzere takdim ettiğim 3 İngiliz lirası 6 şilin ve 6 pensin kabul edilmesini rica ederim. Osmanlı hükümetinin maruz kaldığı hadiselerden Seylan Müslümanları son derece müteessir olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin devam etmesini cenab-ı Allah'tan niyaz ederim" şeklinde açıklama da yapmıştır.¹⁰³ Meblağların düşüklüğüne rağmen verilen desteğin samimi olduğunu görmek mümkündür. Bu durum Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti ile aralarında kurdukları bağa da bir işaret olarak gösterilebilecek niteliktedir.

Seylan Müslümanlarının desteği elden geldiğince devam etmiştir. 9 Şubat 1913'te Maliye Nezareti'ne bir yazı yazılmıştır. Bu yazıda ikisi birer İngiliz lirası altışar şilin sekiz pens ve biri on üç şilin dört pens olup Seylan'da Kandi posta şubesinden gönderilen üç kıta havale gönderilmekle söz konusu meblağ Harbiye hesabına gelir kaydedilip makbuz senetleri hazırlanmıştır denmiştir.¹⁰⁴ Konuyla ilgili yazışmalar bundan sonra da devam etmiş, 4 Mart 1913'te Maliye Nezareti'ne yazılmıştır. Son giden yazıda, Seylan'da Kandi posta şubesinden gönderilen 10 Şubat 1913 tarihli tezkere ile nezarete gönderilen üç kıta posta havalesi vardır. Bunlardan ikisi birer İngiliz lirası altışar şilin sekiz pens ve biri on üç şilin dört pens toplam 370 kûsur kuruşu 22 Şubat 1913 tarihli ve sehven 224

98 BOA, BEO. 4130/309693.

99 BOA, BEO. 4121/309052.

100 BOA, BEO. 4130/309693.

101 BOA, BEO. 4130/309693.

102 BOA, BEO. 4137/310275.

103 BOA, HR.TO. 543/113 (1913.1.7).

104 BOA, BEO. 4142/310610.

kuruş 5 para olarak gösterildiği makbuz senetleri de eksik olarak müracaat eden sahibine gönderilmek üzere makbuz senetleri tanzim edilmiştir.¹⁰⁵ Gelen bilgiler 11 Mart 1913'te Maliye Nazırı namına müsteşar tarafından Sadaret'e yazılmıştır. Harbiye'ye üç kıta makbuzun gönderildiğine dairdir. Seylan'da Kandi posta şubesinden sadarete takdim olunup 10 Şubat 1913 tarihli gönderilen tezkereyle üç kıta havalenin toplamı 373 kuruş 20 para, 15 Şubat 1913 tarihinde harp ianesi olarak gelir kaydedilmiştir. Karşılığında tanzim kılınan makbuz senetleri sadarete takdim edilmiştir denmiştir.¹⁰⁶ Konuyla ilgili yazışmalar 18 Mart 1913 tarihinde de yapılmıştır.¹⁰⁷

Seylan Müslümanların yaptığı maddi destekler hakkında zaman içinde yazışmalar sürmüştür. 21 Haziran 1913'te Osmanlı Bankası adına genel müdür muavini tarafından Sadaret'e bir yazı gönderilmiştir. Söz konusu yazıda, Osmanlı Bankası'nın Londra'daki idaresinden gelen telgrafa binaen Kolombo'da National Bank of India Limited'in hesabına olarak 365 lira 88 kuruşun makbuz senedinin usul dairesinde imza karşılığında hazır olduğunu bildirmiştir.¹⁰⁸ Gelen bu bilgiler ise 24 Haziran 1913'te Maliye Nezareti'ne bildirilmiştir. Ayrıca söz konusu bankadan gönderilen makbuz senedi imzadan sonra gelir kaydedilerek gönderilmiştir.¹⁰⁹ Yine benzer şekilde 30 Temmuz 1913'te Maliye Nazırı namına müsteşar tarafından Sadaret'e bir bilgilendirme daha yapılmıştır. Söz konusu bilgilendirmede, Harbiye ianesine ait makbuzun takdim edilmesine dairdir. 2 Temmuz 1913 tarihli sadaret tezkeresinin cevabıdır. Kolombo'da National Bank'ın hesabına olarak Osmanlı Bankası vasıtasıyla sadarete takdim edilen makbuz 25 Haziran 1913 tarihli gönderilen 37.537 kuruş 18 para, Harbiye hesabına iane kayıt edilmiştir. Tanzim edilen bir kıta makbuz senedi 7 Temmuz 1913 tarihli tezkereyle sadarete takdim edildiği haber verilmiştir.¹¹⁰ 31 Temmuz 1913'te de 12 Temmuz 1913 tarihli yazıya ek olarak Hariciye Nezareti'ne bir yazı daha gönderilmiştir. Buna göre, Osmanlı Bankası'nın Londra'daki idaresinin Kolombo'da National Bank of India Limited'e gönderilmiş 333 İngiliz lirasının aynı bankanın Londra şubesinden gönderilmiştir.¹¹¹ 1911-1912 Trablusgarb Savaşı'nın ardından Balkan Savaşları ortaya çıkmıştır. Arka arkaya gerçekleşen bu savaşlar Osmanlı Devleti'nde haylice bir tahribat yapmış aynı zamanda ciddi toprak kayıplarına neden olmuştur. Bu hadiseler karşısında Seylan Müslümanları yine duyarsız kalmayarak hadiseler karşısında Osmanlı Devleti'ni desteklemeye çalışmışlardır. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı sırasında içinde bulunduğu durum Hint Müslümanları derinden etkilemiştir. Çanakkale ve Kutu'l Amare başarıları Hint Müslümanlarının edebi eserlerine de yansımıştır.¹¹² Hint Müslümanlarının yardımları ve destekleri Türkiye'nin kurulma safhasında da yoğun bir şekilde devam etmiştir.¹¹³

105 BOA, BEO. 4150/311211.

106 BOA, BEO. 4156/311626.

107 BOA, BEO. 4156/311626.

108 BOA, BEO. 4186/313928.

109 BOA, BEO. 4186/313928.

110 BOA, BEO. 4202/315106.

111 BOA, BEO. 4202/315106.

112 Salih Pay, "The Support for the Caliphate from Indian Subcontinent to Anatolia and Muhammed Iqbal", International Journal of Humanities and Social Science, Vol. 5, No. 3, 2015

113 Ali Asghar Khan, "Hint Müslümanlarının Türk Kurtuluş Hareketine Mali Yardımı (1919-1923)", Çev. Ahmet Özgiray, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1971, s. 20-204.

Sonuç

Seylan Adası ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlanmıştır. İlişkilerin bu kadar geç başlamasında Osmanlı Devleti'nin yüzyılın başında yaşadığı sıkıntılı süreçler ve askeri gelişmelerin etkisi büyüktür. Aynı zamanda iletişim ve ulaşım imkânlarının yüzyılın başındaki genel hali de bu duruma tesir etmiştir. Ancak XIX. yüzyılın ikinci yarısında Seylan Müslümanları üzerine Osmanlı Devleti'nin ilgisi yavaş yavaş şekillenmeye başlamıştır. Bu gelişmede üzerinde durulması gereken en önemli faktör Londra Sefareti'dir. Hem Seylan Müslümanlarının durumunu yakından takip etme hem de bu gelişmeleri Osmanlı Devleti'ne aktarmada önemli bir rol üstlenmiştir. Londra Sefareti bu işi her zamanki sıradan yazışmalardan kabul etmemiş, Hariciye Nezareti'ne gönderdiği yazılarından anlaşıldığı üzere büyük bir heyecanla ve istekle yerine getirmiştir. Bu durum haliyle Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki yöneticilerinin çok fazla tanımadığı bir yeri öne çıkarmada anlamlı olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin başlangıçta kurduğu irtibat Seylan'a konsolos atanması ve onların rutin işleri yerine getirmesinden öteye geçmedi. Ancak zamanla aradaki bu irtibat giderek derinlik kazandı. Adanın özellikle stratejik bir noktada oluşu bu derinliği arttıran en başta gelen hususlardandı. Bunun yanında çok sayıda Müslümanı barındırması aradaki irtibata bir başka dayanak teşkil ediyordu. Seylan Müslümanları ile irtibatı arttıran hususlardan biri de Ertuğrul Fırkateyni'nin Seylan'a yaptığı ziyaret oldu. Ayrıca Hasan Enver Paşa'nın ziyareti gibi durumlar aradaki irtibatları geliştirdi ve derinleştirdi. Bunun yanında Seylan Müslümanlarının giderek Osmanlı Devleti'ne Londra Sefareti üzerinden gönderdiği yazılarda artış gözlemlendi.

Seylan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'yle şehbender vasıtasıyla kurdukları irtibat II. Abdülhamid zamanında biraz daha gelişti. Gerek II. Abdülhamid'in İslamcı politikaları gerekse de padişahın Seylan'dan gelen taleplere her zaman destek olması bunun önünü açtı. Osmanlı belgelerinden görüldüğü üzere gelen taleplere hemen cevap yazılması veya isteklerin mümkünse hemen yerine getirilmesi için padişahın destekleyici bir tavrı olmuştur. Aradaki irtibat bir süre sonra farklı alanlara yansımıştır. Bunlardan biri de II. Abdülhamid'in tahta çıkışı vesilesiyle Seylan Müslümanlarının gönderdiği tebrik mesajları olmuştur. Ayrıca 1897'de Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a karşı gösterdiği başarı olmuştur. Osmanlı Devleti bu savaş sırasında gerçekten parlak bir zafer kazanınca birçok Müslüman ahalide görüldüğü gibi Seylan Müslümanları da büyük bir sevince boğulmuştur. Bu tebrik mesajları aradaki ilişkileri kuvvetlendirmiştir.

Seylan Müslümanları ile Osmanlı Devleti arasındaki bağlantının XX. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Savaşı'na da yansımaları olmuştur. Seylan Müslümanları bu savaş sırasında daha önce olmadığı kadar destek vermeye çalışmışlardır. Bu destek özellikle maddi anlamda etkisini göstermiş ve Osmanlı Bankası aracılığı ile bu destekler İstanbul'a ulaştırılmıştır. Genel hatları ile bakıldığında ise Seylan Müslümanları ve Osmanlı Devleti arasındaki münasebetler

geç bir zamanda başlasa da XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında çok yoğun bir hal almıştır. Bu hadisenin iki taraf açısından olumlu bir süreci başlattığı ve toplumlar arasında bu devrede ciddi yakınlaşmalar görülmüştür. Aradaki yakınlaşmayı arttıran bir başka faktör ise II. Abdülhamid'in kendisi ve takip ettiği siyaset olmuştur. Hilafet makamının tesirini arttırmaya dönük gayretler Seylan Müslümanlarında bir karşılık bulmuştur. O yüzden de Seylan Müslümanları ve Osmanlı Devleti arasındaki rabita her ne kadar Trablusgarb, Balkan Savaşları ve Türkiye'nin kurulması sırasında da yoğun olarak görülse de bu rabitanın en güçlü olduğu dönemin II. Abdülhamid dönemi olduğunu ya da bu dönemde ilişkilerin derinlik kazandığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BEO. 209/15657; 986/73924; 1696/127175; 2038/152792; 2841/213066; 2286/171423; 2841/213066; 2893/216944; 2912/218365; 3168/237591; 4121/309052; 4130/309693; 4137/310275; 4142/310610; 4150/311211; 4156/311626; 4186/313928; 4202/315106.

Cevdet Hariciye 2172.

DH.MKT. 2522/132

HR.TO. 333/57 (1883.2.31); 343/112 (1889.11.30); 534/103 (1890.12.15); 535/42 (1891.3.27); 395/92 (1891.4.10); 542/172 (1912.11.25); 543/113 (1913-.1.7)

İ.DH. 1229/962249.

İ.HR. 204/11694; 281/17326; 284/17668; 320/20638;

İ.MTZ (01) 21/972.

Y.A.HUS. 246/11; 248/18; 411/95; 424/18; 499/69; 525/130

Y.EE. 127/43.

Y.MTV 217/39.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Avcı, Meral, "Sri Lanka", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Cilt 37, Ankara, 2009, ss. 424-425.

Bayur, Yusuf Hikmet, Hindistan Tarihi, Cilt 1, TTK Basımevi, Ankara, 1987.

Bayur, Yusuf Hikmet, Hindistan Tarihi, Cilt 2, TTK Basımevi, Ankara, 1987.

Bıyıktay, Halis, Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu, TTK Basımevi, Ankara, 1989.

Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, Vekayi Babur'un Hatıratı, Çev. Reşit Rahmeti Arat, Tarihi Özeti Yazan, Yusuf Hikmet Bayur, TTK Basımevi, Ankara, 1987.

Göksoy, İsmail Hakkı, "Sri Lanka", Diyanet İslam Ansiklopedisi, Cilt 37, Ankara, 2009, ss. 425-428.

Kerimoğlu, Hasan Taner, "Trablusgarb ve Balkan Savaşları'nda Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yaptıkları Yardımlar", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, XII/2, (Kış 2012), ss.161-181.

Khan, Ali Asghar, "Hint Müslümanlarının Türk Kurtuluş Hareketine Mali Yardımı (1919-1923)", Çev. Ahmet Özgiray, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1971.

Öke, Mim Kemal, The Turkish War of Independence and The Independence Struggle of The South Asian Muslims "The Hilafat Movement" (1919-1924), A Publication of The Republic of Türkiye Ministry of Culture, Sistem Ofset, Ankara, 1991.

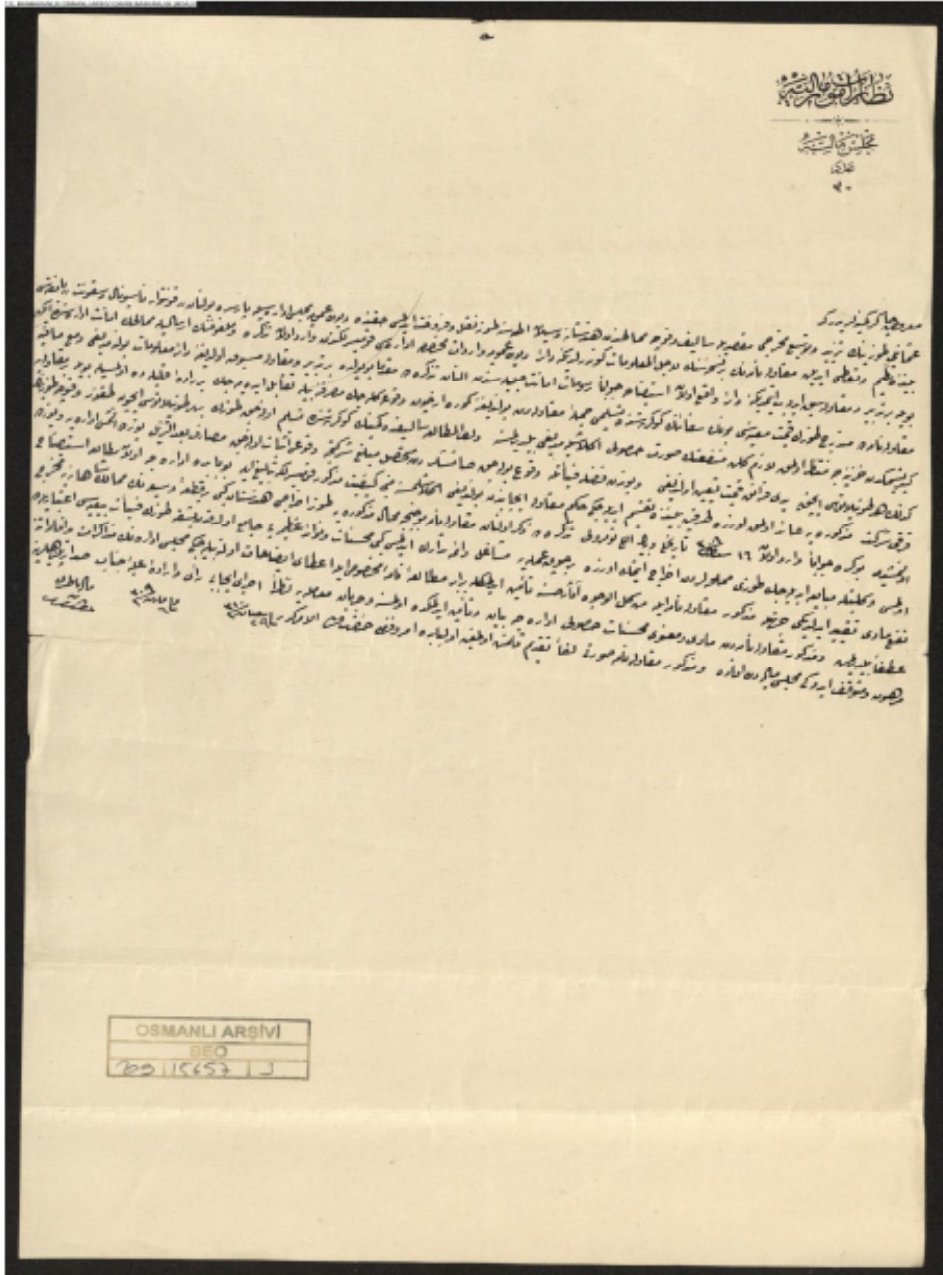
Özaydın, Zuhul, "The Indian Muslim Red Crescent Society's Aid to the Ottoman State during the Balkan War in 1912", Journal of the International Society for the History of Islamic Medicine (ISHIM), 2(4): 2003, ss. 12-18.

Özcan, Azmi, "1857 Büyük Hind Ayaklanması ve Osmanlı Devleti", İslam Tetkikleri Dergisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Vol. IX, İstanbul, 1995.

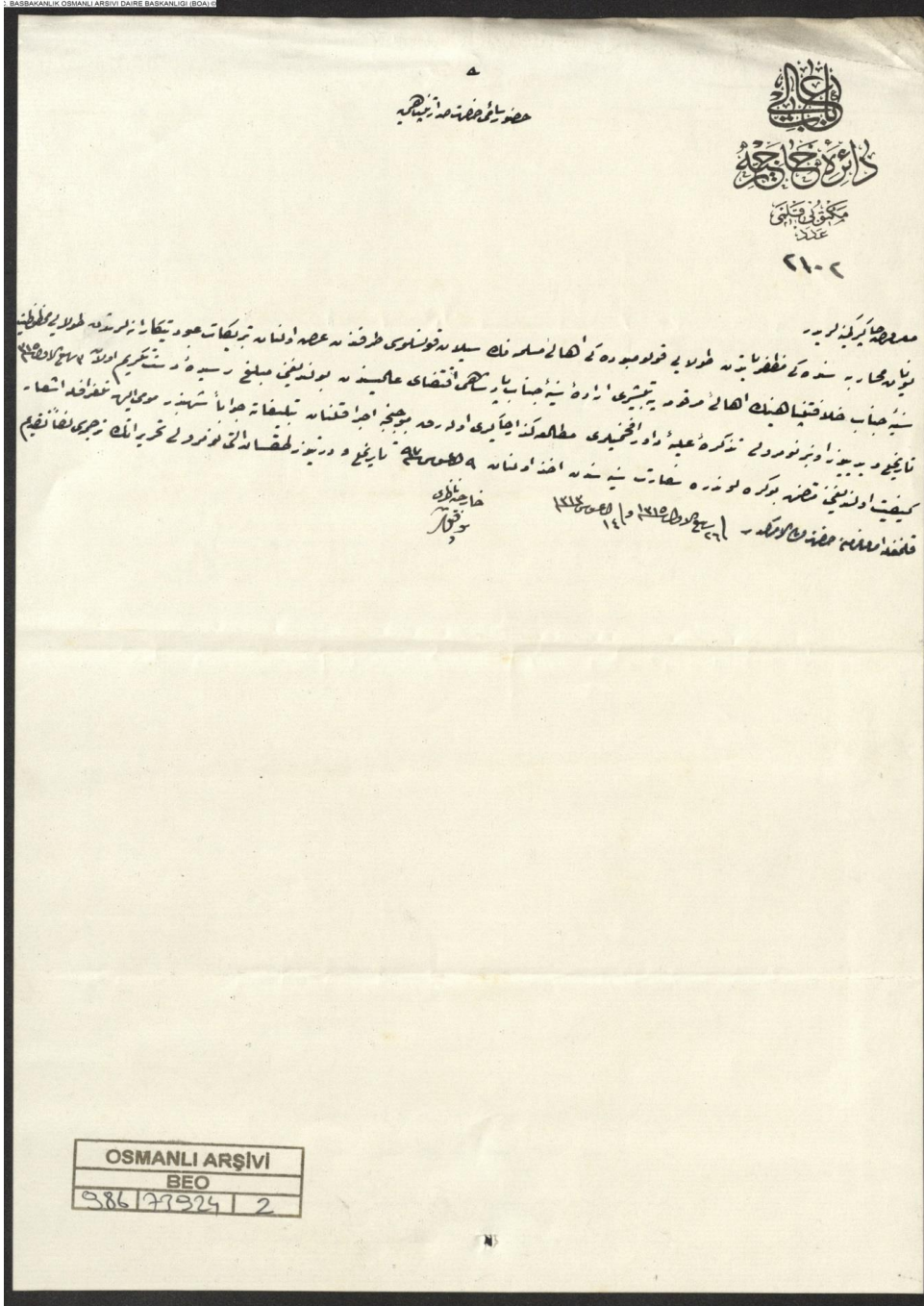
- Özcan, Azmi, "İngiltere'de Hilafet Tartışmaları, 1873-1909", İslam Araştırmaları Dergisi, Sayı 2, 1998, ss. 49-71.
- Pay, Salih, "Indian Muslims, Ottoman Empire and Caliphate during Colonial Period", International Journal of Business and Social Science, Vol. 6, No. 2, 2015.
- Pay, Salih, "The Support for the Caliphate from Indian Subcontinent to Anatolia and Muhammed İqbal", International Journal of Humanities and Social Science, Vol. 5, No. 3, 2015.
- Sertel, Savaş, "Arşiv Belgelerine Göre İnönü Döneminde Türkiye-Hindistan İlişkileri (1938-1950)", Turkish Studies, Volume 10/2, Ankara, Winter 2015.

Ekler

BEO.000209.015657.003

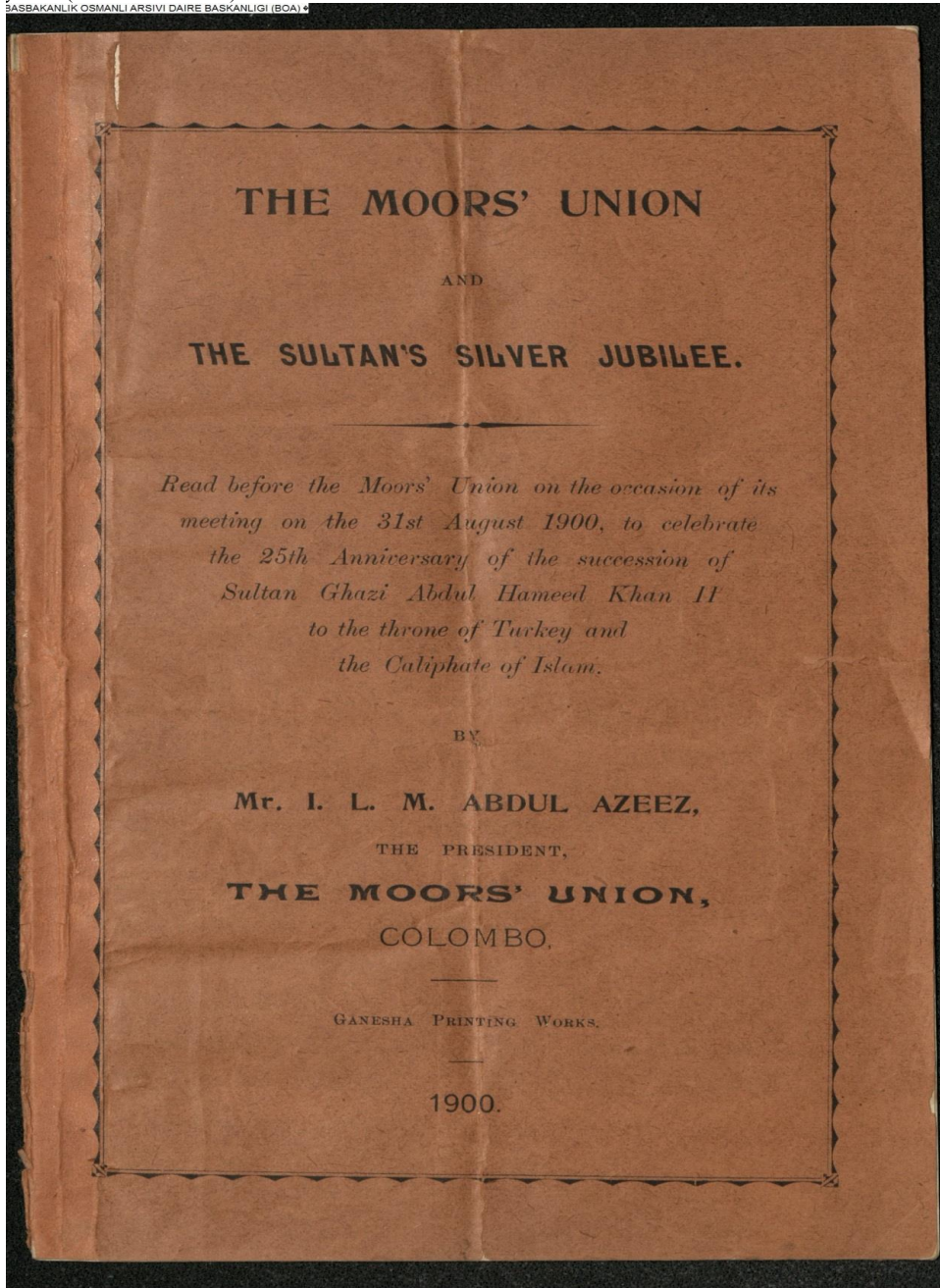
Ek 2: Yunanlılar Karşısında Elde Edilen Başarıdan Sonra Kolombo'dan Gönderilen Tebrikler Hakkındadır (BEO. 986/173924).

BEO.000986.073924.002

Ek 4: II. Abdülhamid'in Tahta Çıkışının 25. Senesinde Kolombo'da Okutulan Pamil Dilindeki Risalenin İlk Sayfaları (Y.A.HUS. 411/95).

Y__A__HUS_.00411.00095.003

பிஸ்மில்லாஹிற் றஹ்மானிற் றஹீம்.

சுல்தான் அவர்கள் முடிசூட்டப்பட்ட 25-ம் வருஷக் கொண்டாட்டத்தைக் கொண்டாடுதற் காயக்கூடிய சோனக் ஐக்கியசங்க அங்கத் தவர்களின் முன் அந்தச் சங்கத்தின் அக்கிராசனராகிய கனம். ஐ. லெ. ம. அப்துல் அலீஸ் அவர்களால் வாசிக்கப்பட்ட

பத்திரம்.

சோனக் ஐக்கியசங்கத்தின் அங்கத்தவர்களாகிய சங்கைபொருத்திய தரைமக்களே! இன்றிரவு (1900-ஆம் ஆவணி-ம் 31-ல்) நாங்களிக்கு அளவுற்றசுந்தோஷத்தோடு கூடியிருப்பது தறுக்கத்தேசவரசரும், இஸ்லாத்தின் கலீபாவுமாகிய ராயகம் சுல்தான் அப்துல் ஹமீதுகான் அவர்கள் முடிசூட்டப்பட்ட இருபத்தைந்தாம் வருஷக் கொண்டாட்டத்தைக் கொண்டாடுதற்கே. இந்தப்பிரதானமான தருணத்தில் சுல்தான் அவர்களுடைய ஐவியவிருத்தாந்தகின்பு பற்றியும், அவர்களின் ஆளுகையில் கிழந்த விஷேசம்பலங்களைப் பற்றியும் சுருக்கமாய் வரையப்பட்ட வேர்செய்தியை யுங்கள்முடிசூட்டில் உங்கள்கேள்வியின்போல் என்வாசிப்பது எனக்குமகிமைமையும ஆனந்தத்தையும் கொடுக்கக்க கரியமே.

தரைமக்களே! சுல்தான் அப்துல்ஹமீதுகான் அந்-நாவியா கிறவர்கள் 1842ம் ஆண்டு புரட்டாசி மாதம் 21-ந் திகதி பிறந்தவர்கள். இவர்களின் தகப்பனாராகிறவர்கள் அப்துல்மஜீது கானுயிருக்கும். அவர்களின் தகப்பனாராகிறவர்கள் மருமுதகானுயிருக்கும். சுல்தான் மருமுதகான் அவர்கள் 31 வருஷங்களாகவும், சுல்தான் அப்துல்மஜீதுகான் அவர்கள் 22 வருஷங்களாகவும் தறுக்கிஇராச்சியத்திற் செங்கோல் செலுத்தினார்கள். அவர்களுடைய ஆளுகையில் ஜன்கிழக்க

Y.A.HUS 444/95 (Surk) 3
(dshp bos)

Y_A_HUS_00411.00095.003

Ek 5: National Bank of India Limited üzerinden gönderilen 1.100 poundluk gönderim (BEO. 4121/309052).

(28)

All Letters, to be addressed, and Remittances made payable to "NATIONAL BANK OF INDIA, LD." Telegraphic Address "MINERVA, LONDON."

National Bank of India Limited.
26, Bishopsgate, E.C.
London, 26th Nov 1912.

The Grand Vizier
Constantinople

Dear Sir

We beg to advise having this day paid to Imperial Ottoman Bank London to be remitted ^{and} for your credit with their Constantinople Office the sum of £1100 — being amount of Telegraphic Transfer in your favor from our Colombo Branch (One thousand one hundred pounds)

Requesting an acknowledgment on the enclosed forms

I am,
Yours faithfully,
Mickering
Manager

THE TELEGRAM INTIMATING THIS PAYMENT, ALTHOUGH DESPATCHED FROM Colombo YESTERDAY, ONLY REACHED US TO-DAY.

OSMANLI ARSIVI
4121/309052/3

BEO.004121.309052.003

Ek 6: Seylan Müslümanlarının Yaptığı Yardımlarla İlgili Bilgilendirme Telgrafı (BEO. 4130/309693).

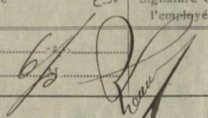
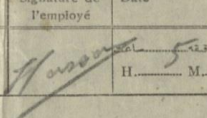
BASBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

TELEGRAMME تگرافنامه

دولت علیہ عثمانیہ تگراف اداره سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'État n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie دولت تگرافی معاملاتین دولای مسئولیت قبول انحر

Retransmission ou Expédition				RECEPTION			
تکرار کشیده و یا سون		اشد		مأمور امیناسی		مأمور امیناسی	
No d'expédition	کشیده اولتان مرکز	Date	تاریخ	Signature de l'employé	Signature de l'employé	Date	تاریخ
7	2829	H. 6	6/5			H. 5	5/5
							109

De: ..... Pour: ..... موردي ..... عری

N°: ..... Mots: ..... Date: ..... H. ..... ساعت ..... M. ..... دقیقه ..... تاریخ ..... کات ..... نوسو

Vote: ..... Indic. Eventuelles: ..... اشارت محتمله ..... طریق

+ de colombo 4 31 25 5 25 s his highness grand vizier ksrle -

ceylon mussulmans offering prayers daily succesz turkish
arms please hard first instalment local red crescent fund
eleven hundred pounds telegraphed via london kindly
acknowledgé - ottoman consul . +

OSMANLI ARŞİVİ
BEO
4130 | 309693 | 5

OSMANLI ARŞİVİ
BEO
4130 | 309693 | 5

BEO.04130.309693.005